

JOGI ALAPISMERETEK ÉS SZELLEMI TULAJDON

SZÓBELI VIZSGA

2015. december 15.

**PÁZMÁNY PÉTER
KATOLIKUS EGYETEM
INFORMÁCIÓS TECHNOLÓGIAI
ÉS BIONIKAI KAR**

Fontos tudnivalók

Tisztelt Vizsgázó!

Jelen füzet a 2015/16/1. tanulmányi időszakának Jogi alapismeretek és szellemi tulajdon tárgy szóbeli vizsgájához lett kiadva. A füzet a félév során leadott tananyagot tekinti át fejezetenként a legfontosabb összefüggéseket kiemelve.

A kiadványban bárhol, de különösen a kidolgozott vizsgakérdések körében előfordulhatnak hiányosságok, bővebb magyarázatra szoruló részek. Az ezek kiegészítése illetve jegyzetelés céljából vizsgafüzet hátlapja szándékosan üresen lett hagyva.

Eredményes felkészülést kívánunk!

A kiadványt összeállította:
Naszlady Márton Bese – 2015

Ez a kiadvány a *Creative Commons Nevezd meg! – Ne add el! 4.0 Nemzetközi licenc* alá tartozik.
A licenc megtekintéséhez látogasson el a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/> oldalra.

A kiadványban szereplő tartalmi elemek
harmadik személytől származó véleményt, értesülést tükröznek.
Az esetlegesen előforduló tárgyi tévedésekből fakadó visszás helyzetek
kialakulásáért, illetve azok következményeiért a kiadó nem vállal felelősséget!

Tartalomjegyzék

Vizsgakérdések	4
Kidolgozott válaszok	6
1. A társadalmi együttélés normái	6
2. A jogszabályok tagozódása	7
3. A jogviszony.....	8
4. Magyarország Alaptörvénye preambuluma.....	9
5. A preambulum pozitív s negatív kinyilvánításai	10
6. Az Alaptörvény rendelkezései a közhatalomról	10
7. Az Alaptörvény rendelkezései a Magyarország határain kívül élő magyarokról.....	10
8. Az Alaptörvény rendelkezései Európával kapcsolatban és az Európai Unióról.....	11
9. Az Alaptörvény rendelkezései a magyar állampolgárságról	11
10. Az Alaptörvény rendelkezései a magyar és nemzetiségi nyelvről, ünnepekről	12
11. Az Alaptörvény „Alapvetés” című fejezetének rendelkezései a gazdaságról	12
12. Az Alaptörvény helye Magyarország jogrendszerében	13
13. Az ember alapvető jogai	14
14. Az Alaptörvény által biztosított alapvető jogok a bírósági eljárással kapcsolatban.....	14
15. Az Alaptörvény rendelkezései a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságáról.....	15
16. Az Alaptörvény rendelkezései a tudományos kutatásról.....	15
17. Az Alaptörvény rendelkezései az Országgyűlésről és annak feladatairól	16
18. Az Alaptörvény rendelkezései a köztársasági elnökről	16
19. Az Alaptörvény rendelkezései a Kormányról és a miniszterelnökről	17
20. Az Alaptörvény rendelkezései az Alkotmánybíróságról és az alkotmánybírákról.....	17
21. Az Alaptörvény rendelkezései a bíróságokról és a bírásokról	18
22. Az Alaptörvény rendelkezései az ügyészségről és az ügyészekről	18
23. Az Alaptörvény rendelkezései a közpénzekről	19
24. Az Alaptörvény rendelkezései a nemzeti vagyonról	20
25. A polgári jog alapelvei a Ptk. szerint.....	20
26. Az ember és jogi személy jogképessége.....	21
27. A gazdasági társaság fajtái és azok főbb jellemzői.	22
28. A személyiségi jogok és azok sérelme; megsértésük polgári jogi szankciói.	24
29. A birtok és a birtokvédelem.....	25
30. A tulajdonos jogai és a tulajdonjog védelme	26
31. A közös tulajdon és a tulajdonostársak jogviszonyai	27
32. A szerződési jog alapelvei	27
33. Kártelepítés a polgári jogban.....	28
34. A veszélyes üzem felelőssége.....	29
35. A jogalap nélküli gazdagodás	29
36. Az iparjogvédelmi oltalmi formák rendszere	30
37. A szabadalmazható találmány kritériumai.....	31
38. A találmányból és a szabadalomból eredő jogok és kötelezettségek.....	31
39. A szolgálati találmány és az alkalmazotti találmány	32
40. A szabadalmi oltalom keletkezése; területi és időbeli hatálya	32
41. A szabadalmi kizárólagos jog tartalma és tárgyi terjedelme; a nemleges megállapítás	33
42. A szabadalmi oltalom megszűnése; a szabadalom megsemmisítése	33
43. A magyar szabadalmaztatási eljárás menete.....	34
44. Szabadalmaztatás külföldön	35
45. A használati mintaoltalom	35
46. A formatervezési mintaoltalom	36
47. A védjegyoltalom	36
48. A szerzői jog.....	37
49. A szoftver és az adatbázisok jogi oltalma.....	38

Vizsgakérdések

1. A társadalmi együttélés normái: jogi normák, erkölcsi (vallási) előírások, konvenciók. A jog és a jogi norma fogalma.
2. A jogszabályok vertikális (hierarchikus) és horizontális (jogágak) tagozódása. A közjog és a magánjog fogalma. A jogszabályok hatálya (időbeli, személyi, tárgyi, területi).
3. A jogviszony (abszolút és relatív szerkezet); a jogviszonyt befolyásoló jogi tények: emberi magatartások, társadalmi körülmények, állami aktusok, külső tényezők.
4. Magyarország Alaptörvénye preambuluma (Nemzeti Hitvallás) kinyilvánításai és az azokban említett értékek.
5. A preambulum pozitív és negatív kinyilvánításai Magyarország történelmével kapcsolatban.
6. Az Alaptörvény rendelkezései a közhatalomról, a hatalom megosztásának elvéről és az ennek megfelelő állami szervekről.
7. Az Alaptörvény rendelkezései a Magyarország határain kívül élő magyarokról.
8. Az Alaptörvény rendelkezései Európával kapcsolatban és az Európai Unióról.
9. Az Alaptörvény rendelkezései a magyar állampolgárságról és a magyar állampolgárok jogairól.
10. Az Alaptörvény rendelkezései a magyar nyelvről, a nemzetiségek nyelvéről, valamint hazánk nevééről, a nemzeti szimbólumokról és ünnepekről.
11. Az Alaptörvény „Alapvetés” című fejezetének rendelkezései Magyarország gazdaságáról, az állam gazdálkodásáról és a nemzet közös örökségéről.
12. Az Alaptörvény helye Magyarország jogrendszerében, a jogszabályok fajtái, az Országgyűlés kétharmados döntései, a sarkalatos törvények fogalma.
13. Az ember alapvető jogai az Alaptörvény „Szabadság és felelősség” című fejezete szerint.
14. Az Alaptörvény által biztosított alapvető jogok a bírósági eljárással, a büntetőeljárással és a büntetésnek nyilvánítással kapcsolatban.
15. Az Alaptörvény rendelkezései a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságáról, valamint a vallási közösségekről.
16. Az Alaptörvény rendelkezései a tudományos kutatásról, a művészeti alkotásról, a tanulásról, a tanításról és oktatásról, valamint az ezekkel kapcsolatos intézményekről.
17. Az Alaptörvény rendelkezései az Országgyűlésről és annak feladatairól.
18. Az Alaptörvény rendelkezései a köztársasági elnökről és a köztársasági elnök hatásköréről, valamint szerepéről a törvényalkotási folyamatban.
19. Az Alaptörvény rendelkezései a Kormányról és a miniszterelnökről.
20. Az Alaptörvény rendelkezései az Alkotmánybíróságról és az alkotmánybírákról.
21. Az Alaptörvény rendelkezései a bíróságokról és a bírásokról.
22. Az Alaptörvény rendelkezései az ügyészségről és az ügyészekről.
23. Az Alaptörvény rendelkezései a közpénzekről az Országgyűlés, a Kormány és az Alkotmánybíróság tekintetében.

24. Az Alaptörvény rendelkezései a nemzeti vagyonról, annak kezeléséről és védelméről.
25. A polgári jog alapelvei a Ptk. szerint (mellérendeltség és egyenjogúság, értelmezési összhang, jóhiszeműség és tisztesség, elvárható magatartás, felróhatóság, joggal való visszaélés tilalma).
26. Az ember jogképessége és cselekvőképessége; a jogi személy jogképessége és képviselője.
27. A gazdasági társaság fajtái és azok főbb jellemzői.
28. A személyiségi jogok és azok sérelme; megsértésük polgári jogi szankciói.
29. A birtok és a birtokvédelem.
30. A tulajdonos jogai (birtoklás, használat, hasznosítás, hasznok szedése, rendelkezés) és a tulajdonjog védelme.
31. A közös tulajdon és a tulajdonostársak jogviszonyai.
32. A szerződési jog alapelvei (szerződési szabadság, kötelező jelleg, visszterhesség vétele, értékarányosság, együttműködési és tájékoztatási kötelezettség).
33. Kártelapítás a polgári jogban; polgári jogi felelősség a szerződésen kívül okozott károkkért.
34. A veszélyes üzem felelőssége.
35. A jogalap nélküli gazdagodás.
36. Az iparjogvédelmi oltalmi formák rendszere (műszaki megoldások, árukülsők, vállalat és árujelzők). A Párizsi Unió Egyezmény (nemzeti elbánás, elsőbbség).
37. A szabadalmazható találmány kritériumai.
38. A találmányból és a szabadalomból eredő jogok és kötelezettségek.
39. A szolgálati találmány és az alkalmazotti találmány.
40. A szabadalmi oltalom keletkezése; területi és időbeli hatálya.
41. A szabadalmi kizárólagos jog tartalma (jogok és kötelezettségek) és tárgyi terjedelme (igénypont). A nemleges megállapítás.
42. A szabadalmi oltalom megszűnése; a szabadalom megsemmisítése.
43. A magyar szabadalmaztatási eljárás menete.
44. Szabadalmaztatás külföldön. Európai Szabadalmi Egyezmény. Szabadalmi Együttműködési Szerződés (PCT).
45. A használati mintaoltalom.
46. A formatervezési mintaoltalom.
47. A védjegyoltalom.
48. A szerzői jogi oltalomban részesülő művek fajtái, az oltalom feltétele, a szerzői jog időbeli és területi hatálya.
49. A szoftver és az adatbázisok jogi oltalma.

Kidolgozott válaszok

1. A társadalmi együttélés normái: jogi normák, erkölcsi (vallási) előírások, konvenciók. A jog és a jogi norma fogalma.

Jogtudomány

A jogtudomány a társadalmi együttélési normákkal foglalkozó tudományág. A norma általános jelentés szerint magatartási szabály, amely a lehetséges cselekedetek közül előírja a helyeset, követendőket. A társadalmi együttélés normái a jogi normák, az erkölcsi (vallási) előírások és a konvenciók.

Normák

Jogi normák

A jogi norma a társadalmi normák sajátos fajtája: általános jellegű, mindenkre kötelező magatartási szabályt jelent, melyet az állam alkot és érvényesülését biztosítja. (pl. Büntető Törvénykönyv)

Erkölcsi (vallási) előírások

Olyan társadalmi normák, melyek betartását a társadalom, vagy annak egy csoportja kényszeríti ki (pl. tízparancsolat)

A jogi normák és az erkölcsi előírások között létezik megfeleltetés, pl. „Ne ölj!”

Konvenciók

A szokásjog az erkölcs és a jogi normák között helyezkedik el (pl. köszönés, udvariasság)

Jog fogalma

Olyan magatartási szabályok összessége, amelyek keletkezése állami szervekhez kötődik, ennél fogva az adott társadalomban általánosan kötelezőek és érvényesülését az állami szervek végső soron kényszerrel biztosítják.

2. A jogszabályok vertikális (hierarchikus) és horizontális (jogágak) tagozódása. A közjog és a magánjog fogalma. A jogszabályok hatálya (időbeli, személyi, tárgyi, területi).

A jogszabályok vertikális (hierarchikus) és horizontális (jogágak) tagozódása, a közjog és a magánjog fogalma

A jogi normák együttesen hierarchikus jogrendszert alkotnak.

Vertikális tagozódás

Hierarchikus rendszer, egy magasabb rangú jogszabállyal egy alacsonyabb rangú nem állhat ellentétben. Két, azonos rangú jogszabály ellentéte esetén a későbbi érvényes. Speciális esetekben a egyedi elemek ellentmondhatnak az általános rendelkezéseknek.

Horizontális tagozódás

Kétféle jogág, a *közjog* és a *magánjog* fogalma. A közjog a közhatalom szabálya, parancsoló. A magánjog a magánjellegű szabályokat foglalja össze. Az állam a magánjog esetében is felléphet kényszerítő erejével és vannak területek, ahol a közjog és a magánjog keveredik.

Vertikális hierarchia

A jogszabályok rangra csökkenő sorrendben:

- Alkotmány
- törvények
- országgyűlési rendelet
- kormányrendelet
- miniszterelnöki rendelet
- miniszteri rendelet
- önálló szabályozószerv elnökének rendelete
- helyi önkormányzati rendelet

Közjog és magánjog

Közjog	Vegyes	Magánjog
• Állami szervek megadása • Területi önkormányzatok • Alkotmány • Büntetőjog • Szabálysértési jog • Pénzügyi jog • Nemzetközi közjog	• Társadalombiztosítási jog • Versenyjog • Munkajog	• Családjog • Gazdasági társaságok joga • Agrárjog • Földjog • Nemzetközi magánjog

A jogszabályok hatálya (időbeli, személyi, tárgyi, területi)

időbeli hatály Megszabja, hogy a jogszabály mikortól (és meddig) érvényes. Visszamenőleges hatálybalépést az Alaptörvény tiltja. (pl. 2016. január 1-től)

személyi hatály Megszabja, hogy a jogszabály kire vonatkozik (pl. katonák)

tárgyi hatály Megszabja, hogy a jogszabály mire vonatkozik (pl. termőföld)

területi hatály Megszabja, hogy a jogszabály hol alkalmazandó (pl. ország)

3. A jogviszony (abszolút és relatív szerkezet); a jogviszonyt befolyásoló jogi tények: emberi magatartások, társadalmi körülmények, állami aktusok, külső tényezők

Jogviszony

A jogviszony jogilag szabályozott társadalmi viszony. Tárgya az emberi magatartás, amelyre a jogosultság és kötelezettség irányul. A jogviszony alanya lehet természetes személy, jogi személy, vagy jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság és az állam.

Abszolút szerkezet

Az abszolút szerkezetű jogviszonyban a jog csak a jogosultat ragadja meg, írja körül. Másik pólusán lévő kötelezettek köre általában ismeretlen azért, mert a kötelezett pozícióba mindenki, bárki kerülhet. (Például tulajdonjog: mindenkinek tiszteletben kell tartania, hogy a tulajdon az enyém.)

Relatív szerkezet

A relatív szerkezetű jogviszonyban meg van határozva a jogviszony mindkét pólusán elhelyezkedő jogalany. A jogosult és a kötelezett. (Például adásvételi szerződés.)

Jogi tények

A jogi tény olyan jelenség, melynek jogi relevanciája van, jogviszony keletkezését, módosulását vagy megszűnését idézheti elő.

Emberi magatartások

Az emberi magatartások lehetnek megengedett akaratnyilvánítások, (pl. szerződéskötés), de az emberi magatartás lehet jogellenes is (pl. birtokháborítás). A jogellenességtől különbözik a vétkesség. A vétkesség akaratli hiba következménye, amely azt jelenti, hogy az egyén nem úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható lett volna. (pl. gondatlanság). Jogot sérteni az adott helyzetben általában elvárható magatartással is lehet, ekkor vétlen jogellenességről beszélünk (pl. szükséghelyzetben való károkozás).

Emberi körülmények

Emberi körülmények azok, amelyek nem nevezhetők emberi magatartásnak, mégis jogviszonyt befolyásoló szerepük van. Objektív emberi körülmények pl. a születés vagy a halál. Szubjektív emberi körülmény az ember tudati állapot, mely alapján az ember lehet jó- és rosszhiszemű. Jóhiszemű, ha a látszat szerint az ellenkező valóságról nem tud (pl. abban a hiszemben veszi meg a lakást, hogy az eladó a tulajdonos). Rosszhiszemű, ha tud a látszattal ellentétes valóságról (pl. az alacsony vételár miatt tudnia kéne, hogy a vásárolt telefon lopott termék).

Állami intézkedések

Az állami intézkedések lehetnek jogviszonyt létrehozó (konstitutív) intézkedések (pl. cégbejegyzés) vagy jogviszony fennállását vagy fenn nem állását megállapító (deklaratív) intézkedések (pl. bírói ítéletek egy része).

Külső körülmények

Külső körülmények azok, amelyek függetlenek bármely emberi magatartástól, mégis jogviszonyt befolyásoló szerepük van. Pl. villámcsapás, földrengés, amelyek miatt adott esetben a szerződés nem teljesíthető.

4. Magyarország Alaptörvénye preambuluma (Nemzeti Hitvallás) kinyilvánításai és az azokban említett értékek

A preambulumban, amelynek címe „Nemzeti hitvallás”, kinyilvánítja, hogy

- mire vagyunk büszkék hazánk **ezer éves múltjából**,
- elismerjük a **kereszténység** nemzetmegtartó szerepét, és becsüljük országunk különböző vallási hagyományait,
- ígérjük **részekre szakadt nemzetünk** szellemi és lelki **egységének megőrzését**,
- a velünk élő **nemzetiségek** a magyar politikai közösség részei és államalkotó tényezők,
- vállaljuk kulturális és természet adta **nemzeti örökségünk** ápolását és megőrzését, és hiszszük, hogy nemzeti kultúránk gazdag hozzájárulás az európai egység sokszínűségéhez,
- felelősséget viselünk **utódainkért**, és védelmezzük a jövő nemzedékek életfeltételeit,
- tiszteljük **más népek** szabadságát és kultúráját, együttműködésre törekszünk velük,
- valljuk, hogy az emberi lét alapja az **emberi méltóság**, és az egyéni szabadság csak másokkal együttműködve bontakozhat ki,
- valljuk, hogy együttélésünk legfontosabb keretei a **család és a nemzet**; összetartozásunk alapvető értékei a **hűség, a hit és a szeretet**,
- valljuk, hogy a közösség erejének alapja a **munka és az emberi szellem teljesítménye**,
- valljuk az **elesettek és a szegények** megsegítésének kötelességét,
- valljuk, hogy a polgárnak és az államnak közös célja a **jó élet, a biztonság, a rend, az igazság, a szabadság kiteljesítése**,
- valljuk, hogy az **államnak** akként kell szolgálni polgárait, hogy ügyeiket **méltányosan, visszaélés és részrehajlás nélkül** intézi,
- tiszteletben tartjuk hazánk **történeti alkotmányának** vívmányait és a Szent Koronát, amely megtestesíti (szimbolizálja) Magyarország alkotmányos állami folytonosságát és a nemzet egységét,
- **nem ismerjük el** történeti alkotmányunk idegen (német, szovjet) **megszállások miatt** 1944. március 19. és 1990. május 2. között **bekövetkezett felfüggesztését**, és **tagadjuk az** eme időszakban fennállott nemzetiszocialista diktatúra és kommunista diktatúra alatt **elkövetett embertelen bűnök elévülését**,
- valljuk a **lelki és szellemi megújulás** szükségességét,
- bízunk a közösen alakított jövőben, a fiatal nemzedékek elhivatottságában, és abban, hogy utódaink ismét nagyra teszik Magyarországot,
- az Alaptörvény jogrendünk alapja, szövetség a múlt, a jelen és a jövő magyarjai között, élő keret, amely kifejezi azt a formát, amelyben élni szeretnénk,
- készen állunk arra, hogy országunk rendjét a nemzeti együttműködésre alapítsuk.

5. A preambulum pozitív s negatív kinyilvánításai Magyarország történelmével kapcsolatban

Pozitív

- Büszkék vagyunk arra, hogy Szent István királyunk ezer évvel ezelőtt szilárd alapokra helyezte a magyar államot, és hazánkat a keresztény Európa részévé tette.
- Büszkék vagyunk az országunk megmaradásáért, szabadságáért és függetlenségéért küzdő őseinkre.
- Büszkék vagyunk a magyar emberek nagyszerű szellemi alkotásaira.
- Büszkék vagyunk arra, hogy népünk évszázadokon át harcokban védte Európát, s tehetőségével, szorgalmával gyarapította közös értékeit.
- Egyetértünk az első szabad Országgyűlés képviselőivel, akik első határozatukban ki-mondták, hogy mai szabadságunk az 1956-os forradalmunkból sarjadt ki.

Negatív

- Nem ismerjük el történelmi alkotmányunk idegen megszállások miatt bekövetkezett felfüg-gesztését. Tagadjuk a magyar nemzet és polgárai ellen a nemzetiszocialista és a kommu-nista diktatúra uralma alatt elkövetett embertelen bűnök elévülését.
- Nem ismerjük el az 1949. évi kommunista alkotmányt, mert egy zsarnoki uralom alapja volt, ezért kinyilvánítjuk érvénytelenségét.
- Hazánk 1944. március tizenkilencedikén elvesztett állami önrendelkezésének visszaálltát 1990. május másodikától, az első szabadon választott népképviselői megalakulásától számítjuk. Ezt a napot tekintjük hazánk új demokráciája és alkotmányos rendje kezdeté-nek.

6. Az Alaptörvény rendelkezései a közhatalomról, a hatalom megosztásának elvéről és az ennek megfelelő állami szervekről

A népuralomból (preambulum) következik, hogy közhatalom forrása a nép, azaz az Alaptör-vény a népfelség elvén alapszik. A közhatalmat a nép közvetve a népképviselői szerveken át, országgyűlési és helyi önkormányzati képviselők útján, illetve országos és helyi népszavazás esetén közvetlenül gyakorolja.

A hatalom megosztásának elve azt jelenti, hogy az állam működése során a törvényhozói, a végrehajtói (kormányzati) és a bírói hatalom egymástól el van választva. Az Alaptörvény ezt egyrészt a hatalom megosztása elvének kimondásával, másrészt ama rendelkezéseivel bizto-sítja, hogy az Országgyűlés alkotja a törvényeket, a Kormány a végrehajtó hatalom általános szerve, a bíróságok pedig ellátják az igazságszolgáltatás feladatát

7. Az Alaptörvény rendelkezései a Magyarország határain kívül élő magyarokról

A magyar nemzet az elmúlt évszázad viharaiiban részekre szakadt. Magyarország – a magyar nemzet szellemi és lelki egységét, összetartozását szem előtt tartva – felelősséget visel a határain kívül élő magyarok sorsáért, elősegíti közösségeik fennmaradását és fejlődését, támogatja magyarságuk megőrzésére irányuló törekvéseiket, egyéni és közösségi jogaik érvényesítését, közösségi önkormányzataik létrehozását, a szülőföldön való boldogulásukat, valamint elő-mozdítja együttműködésüket egymással és Magyarországgal

8. Az Alaptörvény rendelkezései Európával kapcsolatban és az Európai Unióról

Az Alaptörvény kinyilvánítja, hogy büszkék vagyunk arra, hogy népünk évszázadokon át harcolban védte Európát, tehetségével, szorgalmával gyarapította annak közös értékeit, és hogy nemzeti kultúránk gazdag hozzájárulás az európai egység sokszínűségéhez

Magyarország az európai népek szabadságának, jólétének és biztonságának kiteljesedése érdekében közreműködik az európai egység megteremtésében. Magyarország az Európai Unióban tagállamként való részvétele érdekében nemzetközi szerződés alapján – az Európai Unió alapító szerződéseiből fakadó jogok gyakorlásához és kötelezettségek teljesítéséhez szükséges mértékig – az Alaptörvényből eredő egyes hatásköreit a többi tagállammal közösen, az Európai Unió intézményei útján gyakorolhatja, azaz a nemzeti szuverenitás részlegesen átruházható. Az ilyen nemzetközi szerződés kötelező hatályának elismerésére adott felhatalmazáshoz az összes országgyűlési képviselőt kétharmadának szavazata szükséges. Az Európai Unió joga – a vonatkozó nemzetközi szerződés keretei között – megállapíthat általánosan kötelező magatartási szabályt.

Az Országgyűlés tájékoztatást kérhet a Kormánytól az Európai Unió kormányzati részvétellel működő intézményeinek döntéshozatali eljárásában képviselendő kormányálláspontról, és állást foglalhat az eljárásban napirenden szereplő tervezetről. A Kormány az európai uniós döntéshozatal során az Országgyűlés állásfoglalásának alapulvételével jár el.

9. Az Alaptörvény rendelkezései a magyar állampolgárságról és a magyar állampolgárok jogairól

Születésével a magyar állampolgár gyermeke magyar állampolgár. Ha a gyermek születésekor legalább az egyik szülője magyar állampolgár, a gyermek születésével automatikusan magyar állampolgár lesz függetlenül attól, hogy születésével esetleg más állampolgárságot is megszerrez. Sarkalatos törvény a magyar állampolgárság keletkezésének vagy megszerzésének más eseteit is meghatározhatja. Az állampolgárságról szóló sarkalatos törvény a magyar állampolgárság megszerzéséhez kedvezményes honosítást biztosít annak számára, akinek valamelyik felmenője magyar állampolgár volt vagy valószínűsíti magyar származását, és magyar nyelvtudását igazolja.

Senkit sem lehet születéssel keletkezett vagy jogszerűen szerzett magyar állampolgárságától megfosztani. Magyarország védelmezi állampolgárait, azok külföldi tartózkodásának ideje alatt is (konzuli védelem). A magyar állampolgár Magyarország területéről nem utasítható ki, és külföldről bármikor hazatérhet.

Minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez.

Magyarország arra törekszik, hogy minden állampolgárának szociális biztonságot nyújtson. Anyaság, betegség, rokkantság, fogyatékoság, özvegység, árvaság és önhibáján kívül bekövetkezett munkanélküliség esetén minden magyar állampolgár törvényben meghatározott támogatásra jogosult.

Minden nagykorú állampolgárnak joga van arra, hogy országgyűlési képviselő, helyi önkormányzati képviselő és polgármesterek, valamint európai parlamenti képviselők választásán választó (aktív választójog) és választható (passzív választójog) legyen, és hogy országos és helyi népszavazáson részt vegyen.

10. Az Alaptörvény rendelkezései a magyar nyelvről, a nemzetiségek nyelvéről, valamint hazánk nevéről, a nemzeti szimbólumokról és ünnepekről

Az Alaptörvény rendelkezik arról, hogy Magyarországon a hivatalos nyelv a magyar. Magyarország védi az egyedülálló magyar nyelvet, valamint a magyar jelnyelvet, amely szintén a magyar kultúra része.

Az Alaptörvény kinyilvánítja, hogy ápoljuk és megóvjuk a magyarországi nemzetiségek nyelvét és kultúráját. A Magyarországon élő nemzetiségeknek joguk van az anyanyelvhasználat-hoz, a saját nyelven való egyéni és közösségi névhasználathoz, saját kultúrájuk ápolásához és az anyanyelvű oktatáshoz.

Hazánk hivatalos neve Magyarország, államformája köztársaság. A korábbi Alkotmányban a hivatalos név Magyar Köztársaság volt. A Magyarország név kifejezi hazánk állami folytonosságát a honfoglalás óta, függetlenül az államforma történelmi változásaitól (fejedelemség, királyság, köztársaság, tanácsköztársaság, királyság, köztársaság, népköztársaság, köztársaság).

Magyarország címere hegyes talpú, hasított pajzs. Első mezeje vörössel és ezüsttel hétszer vágott. Második, vörös mezejében zöld hármaskorona arany koronás kiemelkedő középső részén ezüst kettős kereszt. A pajzson a magyar Szent Korona nyugszik. Magyarország zászlaja három, egyenlő szélességű, sorrendben felülről piros, fehér és zöld színű, vízszintes sávból áll, amelyben a piros szín az erő, a fehér szín a hűség, a zöld szín a remény jelképe. Magyarország himnusza Kölcsey Ferenc Himnusz című költeménye Erkel Ferenc zenéjével. A címer és a zászló a történelmileg kialakult más formák szerint is használható. A címer és a zászló használatának részletes szabályait, valamint az állami kitüntetések sarkalatos törvény határozza meg.

Magyarország nemzeti ünnepei: március 15. napja, az 1848–49. évi forradalom és szabadságharc emlékére, augusztus 20. napja, az államalapítás és az államalapító Szent István király emlékére, és október 23. napja, az 1956. évi forradalom és szabadságharc emlékére. A hivatalos állami ünnep augusztus 20. napja.

Az Alaptörvény a preambulumban kinyilvánítja, hogy tiszteletben tartjuk a Szent Koronát, amely megtestesíti Magyarország alkotmányos állami folytonosságát és a nemzet egységét. A Szent Korona tehát nemcsak műkincs és nemzeti emléktárgy, annak az államformától független szimbolikus szerepe is van.

11. Az Alaptörvény „Alapvetés” című fejezetének rendelkezései Magyarország gazdaságáról, az állam gazdálkodásáról és a nemzet közös örökségéről

Magyarország hivatalos pénzneme a forint.

Magyarország gazdasága az értékteremtő munkán és a vállalkozás szabadságán alapszik. Magyarország biztosítja a tisztességes gazdasági verseny feltételeit, fellép a gazdasági erőfölénnyel való visszaélés ellen, és védi a fogyasztók jogait.

Magyarország a kiegyensúlyozott, átlátható és fenntartható költségvetési gazdálkodás elvét érvényesíti; ezért elsődlegesen az Országgyűlés és a Kormány felelős. Az Alkotmánybíróság, a bíróságok, a helyi önkormányzatok és más állami szervek feladatuk ellátása során ezt az elvet kötelesek tiszteletben tartani.

A nemzet közös örökségét képezik a természeti erőforrások, különösen a termőföld, az erdők és a vízkészlet, a biológiai sokféleség, különösen a honos növény- és állatfajok, valamint a kulturális értékek. Ezek védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése az állam és mindenki kötelessége. A védelem és a fenntartás elsősorban az illetékes állami szervek és azok kötelessége, akiknek a nemzet közös öröksége körébe tartozó javak vannak tulajdonukban vagy használatukban. Mindenki köteles azonban tartózkodni az ilyen javak rongálásától és elpusztításától.

A termőföld és az erdők tulajdonjogának megszerzése, valamint hasznosítása fenti célok eléréséhez szükséges korlátait és feltételeit, valamint az integrált mezőgazdasági termelés-szervezésre és a családi gazdaságokra, továbbá más mezőgazdasági üzemekre vonatkozó szabályokat sarkalatos törvény határozza meg.

12. Az Alaptörvény helye Magyarország jogrendszerében, a jogszabályok fajtái, az Országgyűlés kétharmados döntései, a sarkalatos törvények fogalma.

Az Alaptörvény Magyarország jogrendszerének alapja. Az Alaptörvény és a jogszabályok mindenkire kötelezőek. Az Alaptörvény rendelkezéseit azok céljával, a benne foglalt Nemzeti hitvallással és történeti alkotmányunk vívmányaival összhangban kell értelmezni. A jogszabályok: a törvény, a kormányrendelet, a miniszterelnöki rendelet, a miniszteri rendelet, a Magyar Nemzeti Bank elnökének rendelete, az önálló szabályozó szerv vezetőjének rendelete és az önkormányzati rendelet. Jogszabály nem lehet ellentétes az Alaptörvénnyel.

A sarkalatos törvény olyan törvény, amelynek elfogadásához és módosításához az Országgyűlés ülésén jelen lévő országgyűlési képviselők legalább kétharmadának szavazata szükséges. Az Országgyűlés akkor határozatképes, ha az ülésen az országgyűlési képviselőknek több mint a fele jelen van. Ez azt jelenti, hogy szélső esetben az összes képviselő egyharmadának szavazatával lehet sarkalatos törvényt elfogadni vagy módosítani.

Az összes országgyűlési képviselő legalább kétharmadának szavazata szükséges a következő döntésekhez, és ekkor értelemszerűen legalább kétharmadnak jelen is kell lennie az ülésen:

- az Alaptörvény elfogadása vagy módosítása,
- Magyarország Alaptörvényből eredő egyes hatásköreinek az Európai Unió intézményeinek való átengedése, azaz a nemzeti szuverenitás részleges átruházása,
- az Országgyűlés zárt üléséről szóló határozat,
- a köztársasági elnök megválasztása az első titkos szavazás során,
- a köztársasági elnök tisztségétől való megfosztására irányuló eljárás megindítása, amely-nél a szavazás titkos,
- az Alkotmánybíróság tagjainak és elnökének megválasztása,
- a Kúria elnökének, az Országos Bírósági Hivatal elnökének, a legfőbb ügyésznek, az alapvető jogok biztosának és helyetteseinek, az Állami Számvevőszék elnökének megválasztása,
- a hadiállapot kinyilvánítása, a békekötés, a különleges jogrend (rendkívüli állapot és szükségállapot) kihirdetése, valamint ezek tárgyában az Országgyűlés akadályoztatása esetén a köztársasági elnök által meghozott döntések felülvizsgálata.

13. Az ember alapvető jogai az Alaptörvény „Szabadság és felelősség” című fejezete szerint

- Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz. A magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.
- A szabadsághoz és a személyi biztonsághoz való jog.
- A magán- és családi élet, az otthon, a kapcsolattartás és a jó hírnév tiszteletben tartása iránti jog.
- A személyes adatok védelmére, valamint a közérdekű adatok megismerésére és terjesztésére vonatkozó jog.
- A gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságához való jog.
- Békés gyülekezési és egyesülési jog.
- A véleménynyilvánítás szabadságának joga és a sajtószabadság.
- A tulajdonhoz és az örökléshez való jog. A tulajdon társadalmi felelősséggel jár.
- A törvény előtti egyenlőség és minden ember jogképessége.
- Az alapvető jogok biztosítása mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül.
- A testi és lelki egészséghez, valamint az egészséges környezethez való jog.
- A szabad mozgáshoz és a tartózkodási hely szabad megválasztásához való jog.

14. Az Alaptörvény által biztosított alapvető jogok a bírósági eljárással, a büntetőeljárással és a bűnösnek nyilvánítással kapcsolatban

Senkit sem lehet szabadságától másként, mint törvényben meghatározott okokból és törvényben meghatározott eljárás alapján megfosztani. Tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés csak szándékos, erőszakos bűncselekmény elkövetése miatt szabható ki. A bűncselekmény elkövetésével gyanúsított és őrizetbe vett személyt a lehető legrövidebb időn belül szabadon kell bocsátani, vagy bíróság elé kell állítani. A bíróság köteles az elé állított személyt meghallgatni, és írásbeli indokolással ellátott határozatban szabadlábra helyezéséről vagy letartóztatásáról haladéktalanul dönteni. Akinek szabadságát alaptalanul vagy törvénytelenül korlátozták, kárának megtérítésére jogosult.

Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el. Senki sem tekinthető bűnösnek mindaddig, amíg büntetőjogi felelősségét a bíróság jogerős határozata nem állapította meg. A büntetőeljárás alá vont személynek az eljárás minden szakaszában joga van a védelemhez. A védő (védőügyvéd) nem vonható felelősségre a védelem ellátása során kifejtett véleménye miatt.

Senki sem nyilvánítható bűnösnek és nem sújtható büntetéssel olyan cselekmény miatt, amely az elkövetés idején a magyar jog vagy – nemzetközi szerződés, illetve az Európai Unió jogi aktusa által meghatározott körben – más állam joga szerint nem volt bűncselekmény. Ez a rendelkezés nem zárja ki valamely személy büntetőeljárás alá vonását és elítélését olyan cselekményért, amely elkövetése idején a nemzetközi jog általánosan elismert szabályai szerint bűncselekmény (pl. a háborús és emberiség elleni bűncselekmények) volt.

15. Az Alaptörvény rendelkezései a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságáról, valamint a vallási közösségekről

Az Alaptörvény elismeri a kereszténység nemzetmegtartó szerepét, és becsüli országunk különböző vallási hagyományait. Mindenkinek joga van a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságához. Ez a jog magában foglalja a vallás vagy más meggyőződés szabad megválasztását vagy megváltoztatását és azt a szabadságot, hogy vallását vagy más meggyőződését mindenki vallásos cselekmények, szertartások végzése útján vagy egyéb módon, akár egyénileg, akár másokkal együttesen, nyilvánosan vagy a magánéletben kinyilvánítsa vagy kinyilvánítását mellőzze, gyakorolja vagy tanítsa. Az azonos hitelveket követők vallásuk gyakorlása céljából sarkalatos törvényben meghatározott szervezeti formában működő vallási közösséget hozhatnak létre. Az állam és a vallási közösségek különváltan működnek. A vallási közösségek önállóak.

Az állam és a vallási közösségek a közösségi célok elérése érdekében együttműködhetnek. Az együttműködésről a vallási közösség kérelme alapján az Országgyűlés dönt. Az együttműködésben részt vevő vallási közösségek bevett egyházként működnek. A bevett egyházaknak a közösségi célok elérését szolgáló feladatokban való részvételükre tekintettel az állam sajátos jogosultságokat biztosít. A vallási közösségekre vonatkozó közös szabályokat, valamint az együttműködés feltételeit, a bevett egyházakat és a rájuk vonatkozó részletes szabályokat sarkalatos törvény határozza meg. Ez a sarkalatos törvény határozza meg, hogy mi tekinthető és mi nem tekinthető vallási tevékenységnek, és mellékletében vannak felsorolva azok a vallási közösségek, amelyek Magyarországon bevett egyháznak minősülnek. A többi vallási közösség egyesületi formában működhet.

16. Az Alaptörvény rendelkezései a tudományos kutatásról, a művészeti alkotásról, a tanulásról, a tanításról és oktatásról, valamint az ezekkel kapcsolatos intézményekről

Magyarország biztosítja a tudományos kutatás és a művészeti alkotás szabadságát, továbbá a tanulás, valamint törvényben meghatározott keretek között a tanítás szabadságát. Tudományos igazság kérdésében az állam nem jogosult dönteni, tudományos kutatások értékelésére kizárólag a tudomány művelői jogosultak.

Magyarország védi a Magyar Tudományos Akadémia tudományos szabadságát, valamint a Magyar Művészeti Akadémia művészeti szabadságát.

A felsőoktatási intézmények (egyetemek, főiskolák) a kutatás és a tanítás tartalmát, módszereit illetően önállóak, szervezeti rendjüket törvény szabályozza. Az állami felsőoktatási intézmények gazdálkodási rendjét törvény keretei között a Kormány határozza meg, gazdálkodásukat a Kormány felügyeli.

Minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez. Ezt a jogot Magyarország a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei (és szorgalma) alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja. Törvény a felsőfokú oktatásban való részesülés anyagi támogatását meghatározott időtartamú olyan foglalkoztatásban való részvételhez, illetve vállalkozási tevékenység gyakorlásához kötheti, amelyet a magyar jog szabályoz.

17. Az Alaptörvény rendelkezései az Országgyűlésről és annak feladatairól

Az Országgyűlés Magyarország legfőbb népképviselői szerve, megbízatása négy évre szól, feladatai a következők:

- megalkotja és módosítja Magyarország Alaptörvényét;
- törvényeket alkot;
- elfogadja a központi költségvetést, és jóváhagyja annak végrehajtását;
- felhatalmazást ad a feladat- és hatáskörébe tartozó nemzetközi szerződés kötelező hatályának elismerésére;
- megválasztja a köztársasági elnököt, az Alkotmánybíróság tagjait és elnökét, a Kúria elnökét, az Országos Bírósági Hivatal elnökét, a legfőbb ügyészt, az alapvető jogok biztosaát és helyetteseit, valamint az Állami Számvevőszék elnökét;
- megválasztja a miniszterelnököt, dönt a Kormánnyal kapcsolatos bizalmi kérdésről;
- feloszlatja az alaptörvény-ellenesen működő helyi önkormányzati képviselő-testületet;
- határoz a hadiállapot kinyilvánításáról és a békekötésről;
- különleges jogrendet érintő, valamint katonai műveletekben való részvétellel kapcsolatos döntéseket hoz;
- közkegyelmet gyakorol;
- az Alaptörvényben és törvényben meghatározott további feladat- és hatásköröket gyakorol

18. Az Alaptörvény rendelkezései a köztársasági elnökről és a köztársasági elnök hatásköréről, valamint szerepéről a törvényalkotási folyamatban

A köztársasági elnök Magyarország államfője, aki kifejezi a nemzet egységét, és örködik az államszervezet demokratikus működése felett. A köztársasági elnök egyben a Magyar Honvédség főparancsnoka. A köztársasági elnököt az Országgyűlés választja öt évre.

Az Alaptörvény meghatározza, hogy a köztársasági elnök a hatáskörébe tartozó intézkedések és döntések egy részénél – többek között javaslattétel a miniszterelnök, a Kúria elnöke, az Országos Bírói Hivatal elnöke, a legfőbb ügyész és az alapvető jogok biztosa személyére, akiket az Országgyűlés választ meg – önállóan jár el, egy másik részénél – többek között a miniszterek, a Magyar Nemzeti Bank elnöke és alelnökei, a tábornokok, az egyetemi tanárok kinevezésénél – a Kormány tagjának ellenjegyzése (miniszteri ellenjegyzés) is szükséges.

A köztársasági elnöknek a következő önálló hatásköre van a törvényalkotási folyamatban: az Országgyűlés által elfogadott és az Országgyűlés elnöke által neki megküldött törvényt öt napon belül aláírja és elrendeli annak kihirdetését, avagy a törvényt az Alaptörvénnyel való összhangjának vizsgálatára megküldi az Alkotmánybíróságnak vagy észrevételeinek közlésével megfontolásra visszaküldi az Országgyűlésnek. A visszaküldés jogával a köztársasági elnök csak egy alkalommal élhet. Emellett a köztársasági elnöknek joga van önállóan törvényt kezdeményezni.

19. Az Alaptörvény rendelkezései a Kormányról és a miniszterelnökről

A Kormány a végrehajtó hatalom általános szerve, amelynek feladata és hatásköre kiterjed mindarra, amit az Alaptörvény vagy jogszabály kifejezetten nem utal más szerv feladat- és hatáskörébe. A Kormány az Országgyűlésnek felelős. A Kormány a közigazgatás legfőbb szerve. Feladatkörében eljárva a Kormány törvényben nem szabályozott tárgykörben, illetve törvényben kapott felhatalmazás alapján rendeletet alkot, amely törvénnyel nem lehet ellentétes.

A Kormány tagjai a miniszterelnök és a miniszterek. A miniszterelnököt a köztársasági elnök javaslatára az Országgyűlés választja meg, megválasztásához az összes országgyűlési képviselő több mint a felének szavazata szükséges. A minisztereket a miniszterelnök javaslatára a köztársasági elnök nevezi ki. A miniszterelnök meghatározza a Kormány általános politikáját.

A miniszterelnök megbízatásának megszűnésével a Kormány megbízatása is megszűnik. Az országgyűlési képviselők egyötöde a miniszterelnökkel szemben írásban – a miniszterelnöki tisztségre javasolt személy megjelölésével – bizalmatlansági indítványt nyújthat be (konstruktív bizalmatlansági indítvány). Ha az Országgyűlés a bizalmatlansági indítványt az összes országgyűlési képviselő több mint a felének szavazatával támogatja, ezzel bizalmatlanságát fejezi ki a miniszterelnökkel szemben, és egyben miniszterelnöknek megválasztja a bizalmatlansági indítványban a miniszterelnöki tisztségre javasolt személyt. A miniszterelnök is indíthat bizalmi szavazást (destruktív bizalmatlansági indítvány), ha ezen a bizalmi szavazáson az összes országgyűlési képviselő több mint a fele nem támogatja a miniszterelnököt, a miniszterelnök megbízatása megszűnik. Ez esetben a köztársasági elnök tesz javaslatot az új miniszterelnök személyére.

20. Az Alaptörvény rendelkezései az Alkotmánybíróságról és az alkotmánybírákról

Az Alkotmánybíróság az Alaptörvény védelmének legfőbb szerve. Az Alkotmánybíróság felülvizsgálja az Alaptörvénnyel való összhangját

- a) az Országgyűlés által elfogadott, de ki nem hirdetett törvénynek (előzetes normakontroll),
- b) valamely jogszabálynak (utólagos normakontroll),
- c) bírói kezdeményezésre valamely egyedi ügyben alkalmazandó jogszabálynak,
- d) alkotmányjogi panasz alapján egyedi ügyben alkalmazott jogszabálynak, illetve hozott bírói döntésnek.

Az Alkotmánybíróság továbbá

- e) vizsgálja valamely jogszabály nemzetközi szerződésbe való ütközését, és
- f) az Alaptörvényben vagy sarkalatos törvényben meghatározott további feladat- és hatásköröket gyakorol, így többek között az Alaptörvényt értelmezi, a népszavazás elrendelésével vagy bevett egyházként való elismeréssel összefüggő országgyűlési határozatot felülvizsgálja, a köztársasági elnöki tisztségtől való megfosztás tárgyában az eljárást lefolytatja.

Az Alkotmánybíróság az Alaptörvényt és annak módosítását csak a megalkotására és kihirdetésére vonatkozó eljárási követelmények tekintetében vizsgálhatja felül.

Az a) pont szerinti előzetes normakontrollt az Országgyűlés vagy a köztársasági elnök indíthatja.

A b) pont szerinti utólagos normakontrollt a Kormány, az országgyűlési képviselők egyegyede, a Kúria elnöke, a legfőbb ügyész vagy az alapvető jogok biztosa indítványozhatja.

A d) pont szerinti alkotmányjogi panasszal az egyedi ügyben érintett személy vagy szervezet élhet, ha az Alaptörvényben biztosított jogának sérelme következett be, és jogorvoslati lehetőségeit már kimerítette, vagy ilyen nem volt számára biztosítva.

Az Alkotmánybíróság tizenöt tagból álló testület, tagjait az Országgyűlés az országgyűlési képviselők kétharmadnak szavazatával tizenkét évre választja. Az Alkotmánybíróság elnökét az alkotmánybírák közül szintén az Országgyűlés választja kétharmados többséggel. Az Alkotmánybíróság elnöke és tagjai nem lehetnek tagjai politikai pártnak, és nem folytathatnak politikai tevékenységet. Az Alkotmánybíróság hatáskörének, szervezetének és működésének részletes szabályait sarkalatos törvény határozza meg.

21. Az Alaptörvény rendelkezései a bíróságokról és a bírákról

A bíróságok igazságszolgáltatási tevékenységet látnak el. A bírósági szervezet többszintű, a legfőbb bírósági szerv a Kúria. A bíróság dönt büntetőügyben, magánjogi (polgári jogi) jogvitában és törvényben meghatározott egyéb ügyben, a közigazgatási határozatok törvényességéről, valamint a helyi önkormányzati rendelet más jogszabályba ütközéséről és megsemmisítéséről.

A bíróságok igazgatásának központi feladatait az Országos Bírósági Hivatal elnöke végzi. Az Országos Bírói Tanács felügyeli a bíróságok központi igazgatását. A bíróságok szervezetének, igazgatásának és központi igazgatása felügyeletének, a bírák jogállásának részletes szabályait, valamint a bírák javadalmazását sarkalatos törvény határozza meg.

A bírák függetlenek, és csak a törvénynek vannak alárendelve, ítélezési tevékenységükben nem utasíthatók. A bírakat tisztségükből csak sarkalatos törvényben meghatározott okból és eljárás keretében lehet elmozdítani. A bírák nem lehetnek tagjai pártnak, és nem folytathatnak politikai tevékenységet.

A hivatásos bírakat a köztársasági elnök nevezi ki. Bíróvá az nevezhető ki, aki a harmincadik életévét betöltötte. A Kúria elnöke és az Országos Bírósági Hivatal elnöke kivételével a bírák szolgálati jogviszonya az általános öregségi nyugdíjkorhatár betöltéséig állhat fenn. A Kúria elnökét és az Országos Bírósági Hivatal elnökét a bírák közül kilenc évre a köztársasági elnök javaslatára az Országgyűlés választja. A megválasztásukhoz az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges.

22. Az Alaptörvény rendelkezései az ügyészségről és az ügyészekről

A legfőbb ügyész és az ügyészség független, az igazságszolgáltatás közreműködőjeként mint közvádló az állam büntetőigényének kizárólagos érvényesítője. Az ügyészség üldözi a bűncselekményeket, fellép más jogsértő cselekményekkel és mulasztásokkal szemben, valamint elősegíti a jogellenes cselekmények megelőzését. A legfőbb ügyész és az ügyészség törvényben meghatározottak szerint jogokat gyakorol a nyomozással összefüggésben, képviseli a közvédelmet a bírósági eljárásban, felügyeletet gyakorol a büntetés-végrehajtás törvényessége felett, valamint a közérdek védelmezőjeként az Alaptörvény vagy törvény által meghatározott további feladat- és hatásköröket gyakorol.

Az ügyészi szervezetet a legfőbb ügyész vezeti és irányítja, kinevezi az ügyészeket. A legfőbb ügyész kivételével az ügyész szolgálati jogviszonya az általános öregségi nyugdíjkorhatár betöltéséig állhat fenn. A legfőbb ügyészt az ügyészek közül a köztársasági elnök javaslatára

az Országgyűlés választja kilenc évre. A legfőbb ügyész megválasztásához az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges. A legfőbb ügyész évente beszámol tevékenységéről az Országgyűlésnek. Az ügyészek nem lehetnek tagjai pártnak, és nem folytathatnak politikai tevékenységet. Az ügyészség szervezetének és működésének, a legfőbb ügyész és az ügyészek jogállásának részletes szabályait, valamint javadalmazásukat sarkalatos törvény határozza meg.

23. Az Alaptörvény rendelkezései a közpénzekről az Országgyűlés, a Kormány és az Alkotmánybíróság tekintetében

Az Országgyűlés minden évre vonatkozóan törvényt alkot a központi költségvetésről és annak végrehajtásáról. Az erre vonatkozó törvényjavaslatot a Kormány terjeszti az Országgyűlés elé. A központi költségvetésről szóló törvény elfogadásával az Országgyűlés felhatalmazza a Kormányt az abban meghatározott bevételek beszedésére és kiadások teljesítésére. Az Országgyűlés nem fogadhat el olyan központi költségvetési törvényt, amelynek eredményeképpen az államadósság meghaladná a teljes (bruttó) hazai össztermék felét. Mindaddig, amíg az államadósság a teljes hazai össztermék felét meghaladja, az Országgyűlés csak olyan központi költségvetési törvényt fogadhat el, amely az államadósság a teljes hazai össztermékhez viszonyított arányának csökkentését tartalmazza. Ha a központi költségvetésről szóló törvényt az Országgyűlés a naptári év kezdetéig nem fogadta el, a Kormány jogosult a jogszabályok szerinti bevételeket beszedni és az előző naptári évre a központi költségvetésről szóló törvényben meghatározott kiadási előirányzatok keretei között a kiadásokat időarányosan teljesíteni.

A központi költségvetés végrehajtása során a Kormány és az alája rendelt államigazgatási szervek köcsönfelvételére és pénzügyi kötelezettség vállalására az államadósság tekintetében ugyanolyan korlátok vannak, mint az Országgyűlés számára a központi költségvetési törvény elfogadására.

A központi költségvetésből csak olyan szervezet részére nyújtható támogatás, vagy teljesíthető szerződés alapján kifizetés, amelynek tulajdonosi szerkezete, felépítése, valamint a támogatás felhasználására irányuló tevékenysége átlátható. A közpénzeket az átláthatóság és a közélet tisztaságának elve szerint kell kezelni, az arra vonatkozó adatok közérdekű adatok.

Az Alkotmánybíróság – mindaddig, amíg az államadósság a teljes hazai össztermék felét meghaladja – a központi költségvetésről, annak végrehajtásáról, a központi adónemekről, az illetékekről és járulékokról, a vámokról, valamint a helyi adók központi feltételeiről szóló kihirdetett törvények Alaptörvénnyel való összhangját kizárólag az élethez és az emberi méltósághoz való joggal, a személyes adatok védelméhez való joggal, a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságához való joggal, vagy a magyar állampolgársághoz kapcsolódó jogokkal összefüggésben vizsgálhatja felül, és ezek sérelme miatt semmisítheti meg. Az Alkotmánybíróság utólagos normakontrollra vonatkozó hatásköre tehát a fenti pénzügyi törvények tekintetében ennyiben korlátozva van.

Az előzetes normakontrollra, azaz az Országgyűlés által elfogadott, de még ki nem hirdetett pénzügyi törvények felülvizsgálatára és megsemmisítésére a fenti korlátozás nem vonatkozik. Továbbá az Alkotmánybíróság korlátozás nélkül jogosult megsemmisíteni az e tárgykörbe tartozó törvényeket is, ha a törvény megalkotására és kihirdetésére vonatkozó, az Alaptörvényben foglalt eljárási követelmények nem teljesültek, azaz ún. közjogi érvénytelenség esetén.

24. Az Alaptörvény rendelkezései a nemzeti vagyonról, annak kezeléséről és védelméről

A nemzeti vagyont az állam és a helyi önkormányzatok tulajdona alkotja. Kezelésének és védelmének célja a közérdek szolgálata, a közös szükségletek kielégítése és a természeti erőforrások megóvása, valamint a jövő nemzedékek szükségleteinek figyelembevétele. A nemzeti vagyon megőrzésének, védelmének és az azzal való felelős gazdálkodásnak a követelményeit, valamint az állam kizárólagos tulajdonának és gazdasági tevékenységének körét, továbbá a kiemelt jelentőségű nemzeti vagyon elidegenítésének korlátait és feltételeit sarkalatos törvény határozza meg.

Nemzeti vagyont csak törvényben meghatározott célból lehet átruházni, törvényben meghatározott kivételekkel az értékarányosság követelményeinek figyelembevétele mellett. Nemzeti vagyon átruházására vagy hasznosítására vonatkozó szerződés csak olyan szervezettel köthető, amelynek tulajdonosi szerkezete, felépítése, valamint az átruházott vagy hasznosításra átengedett nemzeti vagyon kezelésére vonatkozó tevékenysége átlátható.

A nemzeti vagyont az átláthatóság és a közélet tisztaságának elve szerint kell kezelni, az arra vonatkozó adatok közérdekű adatok.

25. A polgári jog alapelvei a Ptk. szerint (mellérendeltség és egyenjogúság, értelmezési összhang, jóhiszeműség és tisztesség, elvárható magatartás, felróhatóság, joggal való visszaélés tilalma)

Mellérendeltség és egyenjogúság

Mellérendeltségen azt értjük, hogy egyik fél sincs a másiknak alárendelve (mint pl. a közigazgatási jogban az ügyfél-hatóság viszony). Az egyenjogúság elve alapján egyik félnek sincs joga követelését önhatalmúan érvényesíteni, erre csak állami eszközök (pl. per) útján van lehetősége.

Értelmezési összhang

A jogszabályt Magyarország gazdasági és társadalmi rendjével összhangban kell értelmezni. A törvényértelmezés e követelménye egyrészt utal a bírói mérlegelés lehetőségére, másrészt ennek korlátaira illetve kívánt irányára.

A Ptk. hatálya alá tartozó viszonyokat szabályozó más jogszabályokat – ha eltérően nem rendelkeznek – e törvénnyel összhangban, e törvény rendelkezéseire figyelemmel kell értelmezni. Így a polgári jog alapelvei nemcsak szűkebben a Ptk. egyes rendelkezéseit, hanem a tágabb értelemben vett magánjog valamennyi normáját áthatják.

Jóhiszeműség és tisztesség

A jóhiszeműség és tisztesség elve szerint a polgári jogok gyakorlása és a kötelezettségek teljesítése során a felek a jóhiszeműség és tisztesség követelményei szerint kötelesek eljárni. A kölcsönös bizalom e kívánalma egy etikai megalapozottságú mércét állít fel az egyébként autonóm, jogaikat szabadon gyakorló címzettjeinek magatartásával szemben.

Elvárható magatartás

A kölcsönös bizalom elvéhez hasonlóan értelmezhető az elvárható magatartás elve is, amely szerint ha a Ptk. eltérő követelményt nem támaszt, a polgári jogi viszonyokban úgy kell eljárni, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható.

Felróhatóság

Ha valaki nem az elvárható magatartás szerint jár el, akkor magatartása neki felróható. Magatartásáért tehát e magatartás felróhatóságától függően vonható – polgári jogi értelemben – felelősségre.

Aki maga sem úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható, a másik fél – hasonlóképp – felróható magatartására hivatkozhat. Saját felróható magatartására azonban előnyök szerzése végett senki nem jogosult hivatkozni.

Joggal való visszaélés tilalma

A törvény kimondja a joggal való visszaélés általános tilalmát. Joggal való visszaélésre a jogosultat megillető alanyi jog társadalmi rendeltetéséhez nem igazodó gyakorlása esetén kerülhet sor, különösen abban az esetben, ha e jog gyakorlása a jog társadalmi rendeltetésével össze nem férő célra irányul, különösen, ha a nemzetgazdaság megkárosítására, a személyek zaklatására, jogaik és törvényes érdekeik csorbitására vagy illetéktelen előnyök szerzésére vezetne.

A joggal való visszaélés tehát azt feltételezi, hogy a jogalanynak valamely alanyi jog rendelkezésére áll (jogosult), e jog gyakorlása azonban túllép azokon a kereteken, amelyeket az adott jog társadalmi rendeltetése feltételez.

A joggal való visszaélés egyik speciális – talán leginkább gyakorlatias – esetét a Ptk. külön szabályozza. Ha a joggal való visszaélés jogszabály által megkívánt nyilatkozat megtagadásában áll, és ez a magatartás nyomós közérdeket vagy különös méltánylást érdemlő magánérdeket sért, a bíróság a fél jognyilatkozatát ítéletével pótolhatja, feltéve, hogy az érdeksérelem másképpen nem hárítható el. A jognyilatkozat pótlására különösen akkor kerülhet sor, ha a jognyilatkozat megtételét illetéktelen előny juttatásától tették függővé.

26. Az ember jogképessége és cselekvőképessége; a jogi személy jogképessége és képviselője.

Minden ember jogképes. Az ember jogképessége általános, egyenlő és feltétlen. Jogképessége a jogi személyeknek és a jogi személyiséggel nem rendelkező jogszemélyeknek is van.

Az ember jogképessége és cselekvőképessége

Jogképesség

Minden ember jogképes: jogai és kötelezettségei lehetnek. A jogképességet korlátozó jognyilatkozat semmis.

A jogképesség az embert, ha élve születik, fogamzásának időpontjától illeti meg. A fogamzás időpontjának a születéstől visszafelé számított háromszázadik napot kell tekinteni; bizonyítani lehet, hogy a fogamzás korábbi vagy későbbi időpontban történt. A születés napja a határidőbe beleszámít.

A gyámhatóság – kérelemre vagy hivatalból – gyámot rendel a magzat részére, ha ez a magzat jogainak megóvása érdekében szükséges. Gyám rendelését a magzat szülője, nagyszülője, az ügyész és a jegyző kérheti.

A jogképesség a halállal (holtnak nyilvánítással) szűnik meg.

Cselekvőképesség

Minden ember cselekvőképés, akinek cselekvőképességét e törvény vagy a bíróság gondnokság alá helyezést elrendelő ítélete nem korlátozza. Aki cselekvőképés, maga köthet szerződést vagy tehet más jognyilatkozatot. A cselekvőképességet korlátozó jognyilatkozat semmis.

Semmis annak a személynek a jognyilatkozata, aki a jognyilatkozat megtételekor olyan állapotban van, hogy az ügyei viteléhez szükséges belátási képessége teljesen hiányzik. A cselekvőképtelen állapotban tett jognyilatkozat – a végintézkedés kivételével – a cselekvőképtelenség miatt nem semmis, ha tartalmából és megtételének körülményeiből arra lehet következtetni, hogy a jognyilatkozat megtétele a fél cselekvőképessége esetén is indokolt lett volna.

Kiskorúak cselekvőképessége

- **14 év alatt cselekvőképtelen**

Jognyilatkozata semmis, kivéve minden olyan csekély jelentőségű szerződés, amelynek megkötése a mindennapi életben tömegesen fordul elő, és különösebb megfontolást nem igényel (pl. fagyalt vásárlása)

Szellemi alkotás létrehozása jogi tény, a szerzői jogokat ő birtokolja, de ezeket gyakorolni majd csak cselekvőképés korban tudja.

- **14 és 18 év között korlátozottan cselekvőképés**

Házasság esetén (válástól függetlenül) cselekvőképés lesz

Lehet önálló keresete, ezzel szabadon rendelkezhet, számára előnnyel járó szerződéseket megkötöhet.

Nagykorú cselekvőképessége

Nagykorú is lehet cselekvőképtelen, részlegesen cselekvőképtelen, ezt bírósági döntésnek kell kimondania. Ekkor a nagykorút gondnokság alá kell helyezni. Amennyiben a nagykorú képes akarata kinyilvánítására, akkor a gondnoknak döntésekor ezt meg kell hallgatnia és a döntésben figyelembe kell vennie.

A jogi személy jogképessége és képviselője

A jogi személy jogképes: jogai és kötelezettségei lehetnek. A jogi személy jogképessége kiterjed minden olyan jogra és kötelezettségre, amely jellegénél fogva nem csupán az emberhez fűződhet. A jogi személy törvényes képviselőjét a vezető tisztségviselő látja el. A vezető tisztségviselő képviselői jogát önállóan gyakorolja.

27. A gazdasági társaság fajtái és azok főbb jellemzői.

A gazdasági társaság általános jellemzői

A gazdasági társaságok üzletszerű közös gazdasági tevékenység folytatására, a tagok vagyoni hozzájárulásával létrehozott, jogi személyiséggel rendelkező vállalkozások, amelyekben a tagok a nyereségből közösen részesednek, és a veszteséget közösen viselik. Minden gazdasági társaságnak kötelező nevet viselnie, melyben feltüntetik a gazdasági társaság fajtáját is (pl. kft.)

A jogi személy létrejöttéhez a gazdasági társaságot a cégbíróságnak nyilvántartásba kell vennie. A cégjegyzék a forgalom biztonsága miatt szükséges, nyilvános, egyes formáktól függően különböző adatokat tartalmaznak az egyes gazdasági társaságokról. Gazdasági társaság megszűnésekor azt törölni kell a nyilvántartásból (be kell jegyezni, hogy megszűnt).

Gazdasági társaság csak szigorú formakényszerrel alapítható, vagyis a létrejövő gazdasági társaságnak a lehetséges fajták egyikébe kell tartoznia.

Gazdasági társaságok fajtái

Gazdasági társaság közkereseti társaság, betéti társaság, korlátolt felelősségű társaság vagy részvénytársaság formájában alapítható.

Közkereseti társaság (kkt.)

A közkereseti társaság **olyan jogi személyiséggel nem rendelkező** (de ahhoz nagyon hasonlóan kezelt) gazdasági társasági forma, amelyben a tagok arra vállalnak kötelezettséget, hogy **korlátlan és egyetemleges felelősségük mellett közösen gazdálkodnak**, és az ehhez szükséges vagyont a társaság rendelkezésére bocsátják. A kkt. rendszerint családi vagy kisvállalkozásokra jellemző vállalkozási forma.

Legalább két taggal alapítható, alapításához nem szükséges alaptőke.

Betéti társaság (bt.)

A betéti társaság jogi személyiséggel rendelkező gazdasági társaság. A létesítésére irányuló társasági szerződéssel a tagok arra vállalnak kötelezettséget, hogy üzletszerű közös gazdasági tevékenységet folytatnak, oly módon, hogy legalább 1 tag **(beltag) felelőssége korlátlan** és a többi beltaggal egyetemleges, míg legalább egy másik tag **(kültag) csak a** társasági szerződésben **vállalt vagyoni betétje szolgáltatására köteles**.

Legalább két taggal alapítható, alapításához nem szükséges alaptőke.

Korlátolt felelősségű társaság (kft.)

A korlátolt felelősségű társaság jogi személyiséggel rendelkező gazdasági társaság, amely előre meghatározott összegű törzsbetétekből álló törzstőkével alakul, és amelynél a tag kötelezettsége a társasággal szemben törzsbetétének szolgáltatására és a társasági szerződésben megállapított egyéb vagyoni értékű szolgáltatásra terjed ki. A társaság kötelezettségeiért – ha e törvény eltérően nem rendelkezik – a tag nem köteles helytállni.

A kft. tagjai nem feltétlenül csak természetes személyek. A kft. bármekkora lehet (nagy cég is működhet kft.-ként, de lehet egyszemélyes kft-t is alapítani).

A kft. zárt, a tagságot az üzletrész birtoklása jelenti, melyre eladáskor a többi tagnak elővásárlási joga van.

Kötelező törzstőkével alapítható, ennek legkisebb összege 3 millió forint.

Részvénytársaság (rt.)

A részvénytársaság olyan gazdasági társaság, amely előre meghatározott számú és névértékű részvényből álló alaptőkével működik, és a részvényes kötelezettsége a részvénytársasággal szemben a részvény névértékének vagy kibocsátási értékének szolgáltatására terjed ki. A részvénytársaság kötelezettségeiért a részvényes – ha e törvény eltérően nem rendelkezik – nem köteles helytállni.

Az a részvénytársaság, amelynek részvényeit tőzsdére bevezették, nyilvánosan működő részvénytársaságnak (nyrt.) minősül. Az a részvénytársaság, amelynek részvényei nincsenek bevezetve tőzsdére, zártkörűen működő részvénytársaságnak (zrt.) minősül.

A zártkörűen működő részvénytársaság alaptőkéje nem lehet kevesebb 5 millió forintnál. A nyilvánosan működő részvénytársaság alaptőkéje nem lehet kevesebb 20 millió forintnál.

A részvény a kibocsátó részvénytársaságban gyakorolható tagsági jogokat megtestesítő, névre szóló, névértékkel rendelkező, forgalomképes értékpapír. A részvényesek a részvénytársaság közgyűlésen jogosultak részt venni és ott részvényük névértékével arányos mértékű szavazati joguk van.

28. A személyiségi jogok és azok sérelme; megsértésük polgári jogi szankciói.

Mindenkinek joga van ahhoz, hogy törvény és mások jogainak korlátai között személyiségét szabadon érvényesíthesse, és hogy abban őt senki ne gátolja. Az emberi méltóságot és az abból fakadó személyiségi jogokat mindenki köteles tiszteletben tartani. A személyiségi jogok e törvény védelme alatt állnak.

Személyiségi jogok

A becsülethez és jóhírnévhez való jog

A becsület megsértését jelenti különösen a más személy társadalmi megítélésének hátrányos befolyásolására alkalmas, kifejezésmódjában indokolatlanul bántó véleménynyilvánítás. (pl. ő egy bunkó paraszt). A jóhírnév megsértését jelenti különösen, ha valaki más személyre vonatkozó és e személyt sértő, valótlan tényt állít vagy híresztel, vagy valós tényt hamis színben tüntet fel (pl. ő egy tolvaj gazember).

A magántitokhoz való jog

A magántitok védelme kiterjed különösen a levéltitok, a hivatásbeli titok és az üzleti titok oltalmára. A magántitok megsértését jelenti különösen a magántitok jogosulatlan megszerzése és felhasználása, nyilvánosságra hozatala vagy illetéktelen személlyel való közlése.

A képmáshoz és a hangfelvételhez való jog

Képmás vagy hangfelvétel elkészítéséhez és felhasználásához az érintett személy hozzájárulása szükséges. Nincs szükség az érintett hozzájárulására a felvétel elkészítéséhez és az elkészített felvétel felhasználásához tömegfelvétel és nyilvános közéleti szereplésről készült felvétel esetén.

Névviseléshez való jog

Irodalmi, művészeti, tudományos vagy közéleti szerepléssel járó tevékenységet felvett névvel is lehet folytatni, ha ez nem jár mások lényeges jogi érdekének sérelmével. Ha az irodalmi, művészeti, tudományos vagy közéleti szerepléssel járó tevékenységet folytató személy neve összetéveszthető a már korábban is hasonló tevékenységet folytató személy nevével, az érintett személy kérelmére a név – e tevékenység gyakorlása során – megkülönböztető toldással vagy elhagyással használható.

Kegyeleti jog

Meghalt ember emlékének megsértése miatt bírósághoz fordulhat a hozzátartozó vagy az, akit az elhunyt végrendeleti juttatásban részesített. A kegyeleti jogsértéssel elért vagyoni előny átengedését bármelyik örökös kérheti. Több örökös esetén az elvont vagyoni előny az örököstől a hagyatékából való részesedésük arányában illeti meg.

Személyiségi jogok megsértése

A személyiségi jogok sérelmét jelenti különösen

- a) az élet, a testi épség és az egészség megsértése;
- b) a személyes szabadság, a magánélet, a magánlakás megsértése;
- c) a személy hátrányos megkülönböztetése;
- d) a becsület és a jóhírnév megsértése;
- e) a magántitokhoz és a személyes adatok védelméhez való jog megsértése;
- f) a névviseléshez való jog megsértése;
- g) a képmáshoz és a hangfelvételhez való jog megsértése.

Jogsértés esetén lehetséges követelések

Akit személyiségi jogában megsértenek, a jogsértés ténye alapján – az elévülési időn belül – az eset körülményeihez képest követelheti

- a) a jogsértés megtörténtének bírósági megállapítását;
- b) a jogsértés abbahagyását és a jogsértő eltiltását a további jogsértéstől;
- c) azt, hogy a jogsértő adjon megfelelő elégtételt, és ennek biztosítson saját költségén megfelelő nyilvánosságot;
- d) a sérelmes helyzet megszüntetését, a jogsértést megelőző állapot helyreállítását és a jogsértéssel előállított dolog megsemmisítését vagy jogsértő mivoltától való megfosztását;
- e) azt, hogy a jogsértő vagy jogutódja a jogsértéssel elért vagyoni előnyt engedje át javára a jogalap nélküli gazdagodás szabályai szerint.

Sérelemdíj

Akit személyiségi jogában megsértenek, sérelemdíjat követelhet az őt ért nem vagyoni sérelemért. A sérelemdíj mértékét a bíróság az eset körülményeire – különösen a jogsértés súlyára, ismétlődő jellegére, a felróhatóság mértékére, a jogsértésnek a sértettre és környezetére gyakorolt hatására – tekintettel, egy összegben határozza meg.

Jogérvényesítés

A személyiségi jogokat személyesen lehet érvényesíteni. A korlátozottan cselekvőképes kiskorú és a cselekvőképességében részlegesen korlátozott személy a személyiségi jogai védelmében önállóan felléphet. A cselekvőképtelen személyiségi jogainak védelmében törvényes képviselője léphet fel.

Ha a személyiségi jog megsértése közérdekbe ütközik, a jogosult hozzájárulásával az ügyész keresetet indíthat. A közösség bármely tagja jogosult a személyisége lényeges vonásának minősülő, a magyar nemzethez, illetve valamely nemzeti, etnikai, faji vagy vallási közösséghez tartozásával összefüggésben a közösséget nagy nyilvánosság előtt súlyosan sértő vagy kifejezőmódjában indokolatlanul bántó jogsérelem esetén a jogsértés megtörténtétől számított harmincnapos jogvesztő határidőn belül személyiségi jogát érvényesíteni.

29. A birtok és a birtokvédelem

Birtok

Birtokos az, aki a dolgot sajátjaként vagy a dolog időleges birtokára jogosító jogviszony alapján hatalmában tartja (pl. a nyakán van a nyaklánc). Olyan birtokos mellett, aki a dolog időleges birtokára jogosító jogviszony alapján tényleges hatalmában tartja a dolgot (albirtokos), birtokosnak kell tekinteni azt is, akitől a tényleges hatalmat gyakorló a birtokát származtatja (főbirtokos) (pl. főbirtokos az, aki kölcsönadta a nyakláncát az albirtokosnak, aki elment vele a bálba). Birtokos az is, akitől a dolog jogalap nélkül időlegesen más személy tényleges hatalmába került. (Tehát birtokos vagyok, ha enyém a nyaklánc tulajdonjoga, de birtokos a tolvaj is, aki ellopta tőlem, hiszen jogalap nélkül, sajátjaként a hatalmában tartja.)

Birtokvédelem

A birtokost birtokvédelem illeti meg, ha birtokától jogalap nélkül megfosztják vagy birtoklásában jogalap nélkül háborítják (pl. a szomszéd hangoskodása zavaró). A birtokost a birtokvédelem mindenki vel szemben megilleti, annak kivételével, akitől a birtokot tilos önhatalommal szerezte meg (vagyis a birtokvédelem a tolvajt a tulajdonossal szemben nem illeti meg, de egy másik tolvajjal szemben igen).

Fellépés a tilos önhatalom ellen

A tilos önhatalom ellen a birtokos háromféleképpen léphet föl:

- a birtok megvédéséhez szükséges mértékben önhatalommal is felléphet. Az elveszett birtok visszaszerzése érdekében önhatalommal akkor lehet fellépni, ha a más birtokvédelmi eszköz igénybevételével járó idővesztés a birtokvédelmet megghiúsítaná. (Tehát a lopást meg lehet akadályozni, de pl. a kiadott lakásból a bérlőt nem feltétlenül lehet kipofozni az utcára).
- A birtokos egy éven belül a jegyzőtől kérheti az eredeti birtokállapot helyreállítását vagy a zavarás megszüntetését. Ezt a jegyző teljesíti, hacsak nem nyilvánvaló, hogy a birtokvédelmet kérő nem jogosult a birtoklásra vagy a zavarást túrni köteles. A jegyző határozatát 3 napon belül végre kell hajtani. A határozatot 15 napon belül bírósági birtokperrel lehet megtámadni.
- Tilos önhatalom esetén a birtokos az eredeti birtokállapot helyreállítását vagy a zavarás megszüntetését a bíróságtól is kérheti (bármikor, de 1 év után kizárólag csak bíróságon, mert a jegyzőhöz csak 1 éven belül lehet fordulni).

30. A tulajdonos jogai (birtoklás, használat, hasznosítás, hasznok szedése, rendelkezés) és a tulajdonjog védelme

A tulajdonos jogai

A tulajdonjog a tulajdonos katalógusszerűen felsorolt jogosítványai

- Birtoklási jog – birtokvédelem illeti meg (pl. a tulajdonos hatalmában lehet az autó)
- Használati jog – maga és családja szükségleteinek kielégítése (pl. autózhat Győrbe)
- Hasznosítási jog – saját és családi szükségletein túlmutat (pl. bérbe adja az autót)
- Hasznok szedésének joga – szaporulat szedése (pl. gyümölcs, állat)
- Rendelkezési joga – a fenti jogok átengedésének joga:
 - zálogjog:* biztosítékként letehető a dolog
 - átruházási jog:* eladhatja a tulajdonos a tulajdonjogát
 - felhagyhat a tulajdonával:* ráutaló magatartással (kidobjuk, felé sem nézünk).
Ingatlan tulajdonjogával nem lehet felhagyni (de az elhagyott ingatlan elbirtokolható)

A tulajdonos kötelezettségei

A tulajdonnal kapcsolatos terhek a tulajdonost terhelik (pl. közterhek (adó) viselése, a dolog természetéből adódó terhek (javítás) vagy a kárviselés terhe (leég a lakás)). Szükséghelyzetben a tulajdonos tulajdonát károsíthatják (pl. a szomszédban lévő tűz oltásakor átázik a fal), ilyenkor kártérítési igénnyel lehet fellépni. A közművekkel kapcsolatos cselekményeket (pl. vezetékhog bejegyzése) túrnie kell, szintén esetleges kártérítési igénnyel.

A tulajdonjog védelme

A tulajdoni igények nem évülnek el. A tulajdonos követelheti a jogellenes beavatkozás vagy behatás megszüntetését és a jogalap nélküli birtokostól a dolog kiadását. A tulajdonos a birtokvédelem szabályai szerint önhatalommal is kizárhat vagy elháríthat minden olyan jogellenes beavatkozást vagy behatást, amely tulajdonjogának gyakorlását akadályozza, korlátozza vagy lehetetlenné teszi.

Ha az ingatlantulajdonos a tulajdonjogot ingatlan-nyilvántartáson kívül szerezte, igényt tarthat arra, hogy tulajdonjogát az ingatlan-nyilvántartásba bejegyezzék.

31. A közös tulajdon és a tulajdonostársak jogviszonyai

A közös tulajdon

Közös tulajdon esetén a dolgon fennálló tulajdonjog meghatározott hányadok szerint több személyt is megillet. Kétség esetén a tulajdonostársak tulajdoni hányada egyenlő. A tulajdonostársak mindegyike jogosult a dolog birtoklására és használatára; e jogot azonban egyik tulajdonostárs sem gyakorolhatja a többiek jogainak és a dologhoz fűződő lényeges jogi érdekeinek sérelmére. A dolog hasznai a tulajdonostársakat tulajdoni hányaduk arányában illetik meg; ilyen arányban terhelik őket a dologgal kapcsolatos kiadások, a közös tulajdoni viszonyból eredő kötelezettségek, és ugyanilyen arányban viselik a dologban beállott kárt is. Az állag megóvásához és fenntartásához feltétlenül szükséges munkálatokat bármelyik tulajdonostárs jogosult elvégezni; az ilyen kiadások ráeső részét mindegyik tulajdonostárs köteles viselni. Ilyen kiadások előtt a tulajdonostársakat lehetőség szerint értesíteni kell.

A tulajdonostársak jogviszonyai

A tulajdonostársak - ha eltérően nem rendelkeznek - szótöbbséggel határoznak a közös tulajdont érintő kérdésekben. Minden tulajdonostársat tulajdoni hányada arányában illeti meg szavazati jog. Saját tulajdoni hányadával a tulajdonostárs jogosult rendelkezni. A tulajdonostárs tulajdoni hányadára a többi tulajdonostársat harmadik személlyel szemben elővásárlási, előbérleti és előhaszonbérleti jog illeti meg.

32. A szerződési jog alapelvei (szerződési szabadság, kötelező jelleg, visszterhesség vélelme, értékarányosság, együttműködési és tájékoztatási kötelezettség)

A szerződés a felek kölcsönös és egybehangzó jognyilatkozata, amelyből kötelezettség keletkezik a szolgáltatás teljesítésére és jogosultság a szolgáltatás követelésére.

Szerződési szabadság

A felek szabadon köthetnek szerződést, és szabadon választhatják meg a másik szerződő felet. A felek szabadon állapíthatják meg a szerződés tartalmát. A szerződéseknek a felek jogaira és kötelezettségeire vonatkozó szabályaitól egyező akarattal eltérhetnek, ha e törvény az eltérést nem tiltja. (Tehát „bármilyen” szerződésbe foglalható, bárkivel, mint partnerrel)

Kötelező jelleg

Ha jogszabály a szerződés valamely tartalmi elemét kötelezően meghatározza, a szerződés a jogszabály által előírt tartalommal jön létre. Ha jogszabály a hatálybalépése előtt megkötött szerződések tartalmát megváltoztatja, és a szerződés megváltozott tartalma valamelyik fél lényeges jogi érdekét sérti, ez a fél kérheti a bíróságtól a szerződés módosítását vagy a szerződéstől elállhat.

Visszterhesség vélelme

A szerződéssel kikötött szolgáltatásért – ha a szerződésből vagy a körülményekből más nem következik – ellenszolgáltatás jár.

Értékarányosság

A szerződéssel kikötött szolgáltatásért járó ellenszolgáltatás értékének arányosnak kell lennie a szolgáltatás értékével. Ha a szolgáltatás és az ellenszolgáltatás értéke között anélkül, hogy az egyik felet az ingyenes juttatás szándéka vezetné, a szerződés megkötésének időpontjában feltűnően nagy az aránytalanság, a sérelmet szenvedett fél a szerződést megtámadhatja.

Együttműködési és tájékoztatási kötelezettség

A felek kötelesek a szerződéskötési tárgyalások alatt, a szerződés megkötésénél, fennállása alatt és megszüntetése során együttműködni és tájékoztatni egymást a szerződést érintő lényeges körülményekről.

33. Kártelepítés a polgári jogban; polgári jogi felelősség a szerződésen kívül okozott károkért

A kártelepítés kérdése, hogy a gazdasági forgalomban, mindennapi életben keletkező károkat ki viselje. Tág értelemben a szerződéses viszonyban is, szűk értelemben csak a szerződésen kívüli viszonyokban értelmezendő. A kártelepítés két végpontja a kárviselés és a kártérítés, kártalanítás, a végpontok közötti átmenete pedig a kármegosztás, kárelosztás.

Kártérítés szerződésben

Vétkes szerződésszegés esetén fordul elő: ha valaki jogellenes és felróható magatartással kárt okoz, köteles azt megtéríteni. Ha a károkozó igazolni tudja, hogy úgy járt el, ahogy az általában elvárható (kimentés) akkor nem kötelezhető kártérítésre. Jogosan okozott kár esetén (pl. vészhelyzetben) a jogosult kártalanításra.

Kártérítés szerződésen kívül

Szerződésen kívüli károkozás esetén fordul elő (pl. közlekedési baleset). Ha nem felróható okból következik be a kár, akkor nem kötelezhető kártérítésre, de a kimentés nem egyenlő azzal, hogy a károkozó nem bűnös!

Kártérítés és kártalanítás

Fogalmak

Kártérítés esetén az okozott kárt és az emiatt elmaradt hasznot kell megtéríteni

Kártalanítás esetén csak az okozott közvetlen kárt kell megtéríteni.

Kártérítés

Két fél (károkozó és károsult) valamint kár esetén beszélhetünk róla, amennyiben a cselekmény és a kár között ok-okozati összefüggés áll fenn, mely a károkozó vétkeességéből származik. A kárt meg kell téríteni. A bíróságnak joga van a kártérítés csökkentésére. A polgári jogban a kártérítés mindig vagyoni jellegű.

Kártalanítás

Kártérítéshez hasonló, azzal az egy különbséggel, hogy a károkozó nem vétkes. Ezekben az esetekben a kár megtérítésének nem a felelősség, a jogsértés szankciója az alapja.

Közjogi és magánjogi kárelosztás

Közjogi kárelosztásról beszélünk a társadalombiztosítási rendszeren belül a betegségekből, balesetekből, stb. eredő károk részleges „megtérítésére” szolgáló ellátási formák (pl. ellátás, táppénz), és az ezek fedezésére szolgáló kötelező befizetések esetében.

Magánjogi kárelosztásról beszélünk, ha olyan biztosításról van szó, amelyen belül a károsultak kockázatközössége a vagyonbiztosítás, valamint a baleset- és életbiztosítás, a károkozók kockázatközössége pedig a többnyire kötelezően előírt felelősségbiztosítás (pl. gépjármű, vagy meghatározott hivatást gyakorlók felelősségbiztosítása).

34. A veszélyes üzem felelőssége

Aki fokozott veszéllyel járó tevékenységet folytat, köteles az ebből eredő kárt megtéríteni. Mentessül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a kárt olyan elháríthatatlan ok idézte elő, amely a fokozott veszéllyel járó tevékenység körén kívül esik.

Az üzemtartónak nem kell megtérítenie a kárt annyiban, amennyiben az a károsult felróható magatartásából származott. A kármegosztásnál a tevékenység fokozottan veszélyes jellegét az üzemtartó terhére kell figyelembe venni.

A veszélyes üzemi felelősségből eredő kártérítési követelés három év alatt évül el.

Ha veszélyes üzemek egymásnak okoznak kárt, az üzemtartók felróhatóságuk arányában kötelesek a másikat okozott kárt megtéríteni. Ha nem az üzemtartó a tényleges károkozó, az üzemtartó a kár megtérítésére a tényleges károkozó magatartásának felróhatósága alapján köteles. Ha a károkozás egyik félnek sem róható fel, a kárt az köteles megtéríteni, akinek fokozott veszéllyel járó tevékenysége körében a kár bekövetkezéséhez vezető rendellenesség merült fel. Ha az egymásnak okozott kár mindkét fél fokozott veszéllyel járó tevékenysége körében bekövetkezett rendellenességre vezethető vissza, vagy ha ilyen rendellenesség egyik félnél sem állapítható meg, kárát - felróhatóság hiányában - mindegyik fél maga viseli.

35. A jogalap nélküli gazdagodás

Aki másnak a rovására jogalap nélkül jut vagyoni előnyhöz, köteles ezt az előnyt visszatéríteni. A gazdagodás akkor alaptalan, ha a vagyoni előnyhöz jutott félnek nincs olyan jogcíme, amely őt az előny megtartására feljogosítaná. A jogalap hiányát a visszakövetelő félnek kell bizonyítani.

A jogalap nélküli gazdagodás leggyakoribb esetei:

- a túlfizetés, kétszeres teljesítés, téves címzés, téves átutalás stb.
- az ún. okafogyott tartozás, amikor a teljesítésre a szerződés megszűnése után kerül sor, vagy például a szerződés egyik félnek sem felróható okból lehetetlenült, de az egyik fél már a szolgáltatását teljesítette
- a létre sem jött szerződés alapján történő teljesítés
- amikor valaki más dolgával jogellenesen rendelkezik
- jogszabály által nevesített esetek, pl. a ráépítés körében

Főszabály szerint az alaptalan gazdagodást vissza kell téríteni. Nem köteles visszatéríteni a gazdagodást az, aki attól a visszakövetelés előtt elesett, kivéve, ha számolnia kellett a visszatérítési kötelezettséggel, és felelőssége a gazdagodás megszűnéséért megállapítható, vagy rosszhiszeműen jutott a gazdagodáshoz. Az életfenntartás céljára adott és arra felhasznált juttatást visszakövetelni nem lehet, kivéve, ha jogszabály másként rendelkezik, vagy a juttatást bűncselekmény útján szerezték meg. A gyakorlatban ennek alkalmazására tipikusan a túlfizetett tartásdíj, járadék visszakövetelése iránti perekben kerül sor.

A visszatérítésre kötelezett gazdagodó jó- vagy rosszhiszeműségétől függetlenül igényelheti a dologra fordított szükséges költségei megtérítését. Ilyen költség alatt a dolog kezelésével, használatával, állagának, épségének fenntartásával, megőrzésével összefüggésben felmerülő kiadásokat kell érteni.

A rosszhiszemű gazdagodó minden esetben felelősséggel tartozik a károkért, kivéve, ha bizonyítja, hogy a károsodás a jogosultnál is bekövetkezett volna. A jóhiszemű kártérítési felelőssége a neki felróhatóan okozott kárért áll fenn.

36. Az iparjogvédelmi oltalmi formák rendszere (műszaki megoldások, árukülsők, vállalat és árujelzők). A Párizsi Unió Egyezmény (nemzeti elbánás, elsőbbség)

Szellemi tulajdon oltalmának két nagy csoportját különböztetjük meg, ezek az iparjogvédelem és a szerzői jog.

Az iparjogvédelmi oltalmi formák rendszere

Egy újszerű gondolaton alapuló műszaki megoldás – amennyiben új, feltalálói tevékenységen alapul és iparilag alkalmazható – **szabadalommal** oltalmazható.

Amennyiben a megoldás valamely tárgy kialakítására, szerkezetére vagy részeinek elrendezésére vonatkozik, valamint új, feltalálói lépésen alapul és iparilag alkalmazható, **használatiminta-oltalommal** védhető.

Valamely termék egészének vagy részének megjelenése, amennyiben új és egyéni jelleggel rendelkezik, **formatervezésiminta-oltalommal** védhető.

Növényfajta-oltalomban részesülhet a növényfajta, ha megkülönböztethető, egynemű, állandó és új.

Az Európai Közösség rendeleteiben meghatározott esetben, feltételekkel és időtartamra a gyógyszertermékre vagy növényvédő szerre vonatkozó találmány tárgya **kiegészítő oltalomban** (SPC) részesülhet azt követően, hogy a szabadalmi oltalom az oltalmi idő lejártával megszűnik.

Védjegyoltalomban részesülhet minden grafikailag ábrázolható megjelölés, amely alkalmas arra, hogy valamely árut vagy szolgáltatást megkülönböztessen mások áruitól vagy szolgáltatásaitól. A megjelölés lehet különösen: szó, szóösszetétel, személynév, jelmondat (szlogen), ábra (logó), kép, betű, szám, sík- vagy térbeli alakzat, hang, szín, színösszetétel vagy ezek kombinációi.

Földrajzi árujelzőként oltalomban részesülhet a kereskedelmi forgalomban a termék földrajzi származásának feltüntetésére használt földrajzi jelzés és eredetmegjelölés.

A Párizsi Unió Egyezmény

Az iparjogvédelem alapvető nemzetközi egyezménye, amely 1884 óta van hatályban. Jelenleg 173 tagja van, Magyarország 1909 óta részese az egyezménynek. Fő funkciói:

- Közvetít az egymástól független nemzeti iparjogvédelmi rendszerek között a külföldi jogszerzés és jogérvényesítés érdekében (**egyenlő elbánás elve**). Ennek fényében ugyanazok a jogok illetik meg a külföldi és a hazai bejelentőket.
- Lehetővé teszi a hazai iparjogvédelmi bejelentéssel szerzett versenyelőny megőrzését a többi tagállamban (**uniós elsőbbség**).
Az uniós elsőbbség lényege, hogy azt, aki találmányt, használati mintát, ipari mintát, védjegyet az Unió egyik országában oltalom szerzése céljából bejelent, valamint az ilyen bejelentő jogutódját, meghatározott határidőn belül elsőbbségi jog illeti meg arra, hogy bejelentését az Unióhoz tartozó többi országban megtegye. Ez az elsőbbségi jog azt jelenti, hogy e későbbi bejelentések elsőbbségi napjának az első, avagy alapbejelentés megtételének napját tekintik.
Az elsőbbség igénylésére megszabott határidő szabadalmaknál és használati mintáknál 12 hónap, ipari mintáknál valamint védjegyeknél 6 hónap.
- Elemi szintű jogharmonizációt valósít meg (**közös szabályok**).

37. A szabadalmazható találmány kritériumai

Újdonság kritériuma

- A találmánynak nem szabad a technika bejelentéskori állásának megfelelőnek lenni és nem lehet szabadalmaztatni, ha már szabadon elérhető
- elsőbbség napja: a technika állása itt „elvághódik”, amit esetleg másnap publikálnak, már nem befolyásolja
- időben és földrajzilag is abszolút újdonságnak kell lennie
- csak elvben mindenki számára szabadon elérhető információ, megoldás tartozik a technika állásába
- van ön-újdonságpróba is: aki valamit már publikált, utána már nem szabadalmaztatja (végérvényesen közkincs lett; az USA-ban még 1 évig levédheti)
- ha valaki a feltaláló bizalmával visszaélve publikálja művét, akkor a feltaláló még fél évig felléphet ez ellen

Tehát például a kerék nem szabadalmaztatható, mert a technika állása már tartalmazza.

Feltalálói tevékenység kritériuma

- a szabadalmaztatandó találmánynak feltalálói tevékenység során kellett előállnia, nem lehet a „véletlen” eredménye, vagy önmagában egy felfedezés.
- a konstruktóri munkákat nem védheti szabadalom; ez eléggé szubjektív, sok ügy elbírálása alapján alakul ki a bíróságon egy standard erre vonatkozólag
- a jog létrehoz egy fiktív személyt, a szakembert, ennek szemével nézi a bíróság a tevékenységet, így dönt (ez hasonló a római jogban látott „gondos családapa”-modellhez)

Tehát például a felfedezések nem szabadalmaztathatók.

Alkalmazhatóság kritériuma

- megvalósíthatónak kell lennie
- az ipar vagy mezőgazdaság valamilyen ágában alkalmazhatónak kell lennie
- sebészeti eljárások kizárva (európai jogban), persze az új eszközök szabadalmaztathatók

Tehát például a „hiperkvantum-hajtású pángalaktikus csillagugró gumikorbács” nem szabadalmaztatható, mert nem valósítható meg, illetve alkalmazhatatlan az iparban vagy a mezőgazdaságban.

38. A találmányból és a szabadalomból eredő jogok és kötelezettségek

A feltaláló az, aki a találmányt megalkotta. Mindaddig a szabadalmi bejelentésben szereplő feltalálót kell feltalálónak tekinteni, amíg jogerős bírósági ítélet mást nem állapít meg. A feltalálót megilleti az a jog, hogy a szabadalmi iratok őt e minőségében feltüntessék. Mellőzni kell a feltaláló nevének feltüntetését a nyilvánosságra kerülő szabadalmi iratokon, ha azt a feltaláló írásban kéri. A feltaláló a Polgári Törvénykönyv szerint léphet fel azzal szemben, aki e minőségét kétségbe vonja, vagy a találmánnyal kapcsolatos személyhez fűződő jogát egyébként megsérti. A szabadalmi bejelentés közzététele előtt a találmányt csak a feltaláló, illetve jogutódja hozzájárulásával szabad nyilvánosságra hozni.

A szabadalom a feltalálót vagy jogutódját illeti meg. Ha többen egymástól függetlenül alkoták a találmányt, a szabadalom azt a feltalálót vagy jogutódját illeti meg, aki a találmányt korábbi elsőbbséggel jelentette be.

39. A szolgálati találmány és az alkalmazotti találmány

Szolgálati találmány

Szolgálati találmány annak a találmánya, akinek munkaviszonyból folyó kötelessége, hogy a találmány tárgykörébe eső megoldásokat dolgozzon ki (pl. fejlesztőmérnök egy autógyárban).

A szolgálati találmányra a szabadalom a feltaláló jogutódjaként a munkáltatót illeti meg. A feltaláló köteles a szolgálati találmányt, megalkotását követően, haladéktalanul ismertetni a munkáltatóval. A munkáltatónak 90 napon belül nyilatkoznia kell arról, hogy a szolgálati találmányra igényt tart-e. A szolgálati találmánnyal a feltaláló rendelkezhet, ha a munkáltató ehhez hozzájárul, vagy ha a munkáltató a nyilatkozat megtételét elmulasztja.

A szolgálati találmány értékesítése esetén a feltalálót találmányi díj illeti meg.

Alkalmazotti találmány

Alkalmazotti találmány annak a találmánya, aki, anélkül, hogy ez munkaviszonyból eredő kötelessége lenne, olyan találmányt dolgoz ki, amelynek hasznosítása munkáltatója tevékenységi körébe tartozik (pl. a WC-s néni egy autógyárban új kormányművet fejleszt ki).

Az alkalmazotti találmányra a szabadalom a feltalálót illeti meg, a munkáltató azonban jogosult a találmány hasznosítására. A munkáltató hasznosítási joga nem kizárólagos; a munkáltató hasznosítási engedélyt nem adhat. A hasznosítási jog a munkáltató megszűnése vagy szervezeti egységének kiválása esetén a jogutódra száll át; egyébként másra nem szállhat, illetve nem ruházható át. A feltaláló köteles az alkalmazotti találmányt, megalkotását követően, haladéktalanul ismertetni a munkáltatóval.

Az alkalmazotti találmány hasznosítására való jog ellenében olyan mértékű díj jár, amelyet a munkáltatónak – a találmány tárgya szerinti műszaki területen kialakult licencforgalmi viszonyokra figyelemmel – szabadalmi licencszerződés alapján a találmány hasznosítására adott engedély fejében fizetnie kellene.

40. A szabadalmi oltalom keletkezése; területi és időbeli hatálya

Keletkezése

A szabadalmi oltalom a bejelentés közzétételével keletkezik, az oltalom hatálya visszahat a bejelentés napjára. A közzététellel keletkező oltalom ideiglenes. Véglegessé akkor válik, ha a bejelentő a találmányra szabadalmat kap.

Területi és időbeli hatálya

Területi hatálya arra az országra (országokra) korlátozódik, ahol bejelentették.

A végleges szabadalmi oltalom a bejelentés napjától számított húsz évig tart. A szabadalmi oltalom tartamára évenként fenntartási díjat kell fizetni. A díj az első évre a bejelentés napján, a további évekre a bejelentés napjának megfelelő naptári napon előre esedékes. A fenntartási díjat az esedékességtől számított hat hónapos türelmi idő alatt is meg lehet fizetni.

41. A szabadalmi kizárólagos jog tartalma (jogok és kötelezettségek) és tárgyi terjedelme (igénypont). A nemleges megállapítás

A szabadalmi jog tartalma

Kizárólagos hasznosítási jog, a versenytársak kizárására vonatkozik, háromféle cselekményre:

- csak ő gyárthatja
- csak ő használhatja (pl. jogtalanul legyártott szerszámgép használata jogtalan)
- csak ő kereskedhet vele

Tehát a gyártás, használat, forgalmazás mindenki másnak tilos, de csak gazdasági célra (privát célra szabad). Ezek a hasznosítási cselekmények kiegészülnek: importálás, kereskedelmi forgalomra felajánlás, raktáron tartás. A jog nem terjed ki a privát használatra és a kísérleti célú tevékenységekre, illetve a magisztrális gyógyszerekre (a gyógyszerész által kikevert gyógyszerekre).

Korlátai

- *előhasználati jog*: ha másvalaki a bejelentés előtt már használta az eljárást, akkor továbbra is megteheti (méltányosság elve)
- *átmenő közlekedési eszköz mentes tőle* (pl. átmenő árut szállító eszköz)
- *munkáltató hasznosítási joga* (csak díjigény van)
- *kényszerengedély szabadalomra* (ha a szabadalmas nem ad licencet, de nem is hasznosítja, azaz a megadás után 3 évvel sem látja el a piacot; vagy nagyon sokat kér érte)

A szabadalmi jog terjedelme

A szabadalmi jog terjedelme a találmányhoz igazodik. Ezt a szabadalmi leírásban határozzák meg (találmány definíciója), a leírás végén szereplő szabadalmi igénypontok határozzák meg, mire teljed ki az oltalom.

Nemleges megállapítás

Aki attól tart, hogy ellene szabadalombitorlás miatt eljárást indítanak, az eljárás megindításáig kérheti annak megállapítását, hogy az általa hasznosított vagy hasznosítani kívánt termék vagy eljárás nem ütközik valamely, általa megjelölt szabadalomba.

A nemleges megállapítást kimondó jogerős határozat kizárja, hogy a megjelölt szabadalom alapján ugyanarra a termékre vagy eljárásra vonatkozóan szabadalombitorlás miatt eljárást indítsanak.

42. A szabadalmi oltalom megszűnése; a szabadalom megsemmisítése

Az ideiglenes szabadalmi oltalom keletkezésére visszaható hatállyal megszűnik, ha

- a) a szabadalmi bejelentést jogerősen elutasítják;
- b) a fenntartási díjat a türelmi időn belül sem fizették meg;
- c) a bejelentő az oltalomról lemondott.

A végleges szabadalmi oltalom megszűnik, ha

- a) az oltalmi idő lejár, az oltalmi idő lejártát követő napon;
- b) a fenntartási díjat a türelmi időn belül sem fizették meg, az esedékességet követő napon;
- c) a szabadalmas az oltalomról lemondott, a lemondás beérkezését követő napon, illetve a lemondó által megjelölt korábbi időpontban;
- d) a szabadalmat megsemmisítették, a bejelentés napjára visszaható hatállyal.

Ha a szabadalmi oltalom a fenntartási díj megfizetésének elmulasztása miatt megszűnt, az oltalmat a bejelentő vagy a szabadalmas kérésére újra érvénybe kell helyezni. A szabadalmi oltalom újra érvénybe helyezését a türelmi idő leteltét követő 3 hónapon belül lehet kérni. E határidőn belül meg kell fizetni a külön jogszabályban meghatározott díjat.

A szabadalmi bejelentések nyilvántartásában feltüntetett bejelentő, illetve a szabadalmi lajstromban feltüntetett szabadalmas az SZTNH-hoz intézett írásbeli nyilatkozattal a szabadalmi oltalomról lemondhat. Lemondani egyes igénypontokról is lehet. A szabadalmi oltalomról történő lemondás visszavonásának nincs jogi hatálya.

A szabadalmat – keletkezésére visszaható hatállyal – meg kell semmisíteni, ha

- a) a szabadalom tárgya nem felelt meg a szabadalmaztathatóság feltételeinek
- b) a leírás nem tárja fel a törvényben előírt módon és részletességgel a találmányt;
- c) a szabadalom tárgya bővebb annál, mint amit az elismert bejelentési napon benyújtott, illetve – megosztás esetén – a megosztott bejelentésben feltártak;
- d) a szabadalmat nem annak adták meg, akit az a törvény szerint megillet

Ha a megsemmisítés feltételei csak részben állnak fenn, a szabadalmat megfelelően korlátozni kell.

43. A magyar szabadalmaztatási eljárás menete

A feltaláló jogigényét bejelentéssel jelezheti (leírás, rajzok, igénypontok), a szabadalom nem automatikus jog. Ennek speciális technikája van, sok leírás az interneten is elérhető. Célszerűbb egy szabadalmi ügyvivő megfizetése, hiszen a legelső leírás a legfontosabb: később abból kell gazdálkodni, nem lehet kiegészíteni, csak a formán változtatni.

Szabadalmi hivatal lépései a bejelentés után

- 1) közlemény a bejelentés címéről
- 2) 18 hónap után közzététel (bárki bemehet, megnézheti, másolatot készíthet, ekkortól válik a technika állásának részévé). Az időtartam célja, hogy addig a feltaláló újabb, bővebb igényt jelenthessen be, ne legyen újdonságrontás saját maga ellen → egész családái alakulnak ki a szabadalmaknak
- 3) újdonságkutatás (rövid eredményt kap a bejelentő), ezután 6 hónapja van az igénylőnek kérése fenntartására
- 4) döntés a szabadalom megadásáról

Ha a szabadalmi kérelmet elutasítják, van jogorvoslat (közigazgatási határozat ellen nem peres eljárásban az illetékes bírósághoz (Fővárosi Bíróság) lehet jogorvoslatért fordulni) → helybenhagyhatják (szabadalmat ad), vagy elutasíthatják → fellebbezni lehet a Fővárosi Ítéltáblához → ezután a Kúriához is lehet fellebbezni.

44. Szabadalmaztatás külföldön. Európai Szabadalmi Egyezmény. Szabadalmi Együtműködési Szerződés (PCT)

Európai Szabadalmi Egyezmény:

Három nyelven működik: angol, német, francia (a bejelentő választja meg a bejelentés nyelvét, ez a teljes további eljárását meghatározza). Magyarország 2003. január 1. óta tagja.

Van alapilleték + illeték/ország. 7 ország fölött nem kell többet fizetni. Minden megjelölt országba (kivéve, amelyik nem igényli) nemzeti fordítást kell benyújtani, illetve az igénypontokat az egyezmény mindhárom hivatalos nyelvén. A fenntartási díjakat a megadás után az egyes országokban külön-külön kell fizetni. Más szempontból is „külön életet élnek” a szabadalmak az országokban. A szabadalom szétesik. Külön-külön lehet őket megtámadni is.

A megadásba a tagországok nem szólhatnak bele, csak a kapott fordítást publikálják. A megadás után 9 hónapig azonban felszólalási joguk van ellene. Az európai hivatalban ekkor megindul a felszólalási eljárás (több felszólaló is lehet).

A hivatal 3 dolgot tehet:

- minden felszólalót elutasít
- a szabadalmat utasítja el
- korlátozza az igénypontokat (gyakori)

A kutatást Hágában végzi több ezer szakember. A dokumentumokat megjelölik:

X fontos, könnyen elutasító ok lehet

Y több dokumentum kombinációja esetleg kizárja a feltalálói tevékenységet

A érdemes figyelembe venni

A kutatás eredménye alapján a bejelentő dönthet, hogy folytatja-e az eljárást.

Szabadalmi Együtműködési Szerződés:

Ha valaki Európán kívül is szabadalmat akar, két lehetősége van:

- 1) az egyes nemzeti hivatalokban külön bejelentéseket tesz
- 2) Nemzetközi Szabadalmi Egyezmény (PCT): egyetlen bejelentéssel az összes tagországban megindul a szabadalmaztatási folyamat.

Az egyezménynek több mint 100 tagja van. Újdonságkutatási eredményt is ad a szervezet. A bejelentést a tagországok tiszteletben tartják, de külön bírálják el. Költsége kb. 1-2 millió forint, ez sokkal olcsóbb, mint egyenként a nemzeti hivatalokhoz fordulni (biztonságosabb is, hiszen az elsőbbség napja minden tagra érvényes).

45. A használati mintaoltalom

Kritériumai:

- új legyen (a technika állása szerint), kivétel: ha valaki már használta, publikálta a megoldást, fél évig még kapható oltalom (fél év türelmi idő);
- enyhébb a feltalálói tevékenység kritériuma, helyette a feltalálói lépés fogalma jelenik meg;
- ipari alkalmazhatóság.

Lényeges különbségek a szabadalomtól:

- tárgy kialakítása, szerkezete kell, hogy legyen a tárgya, emiatt vegyületre, eljárásra, stb. nem kapható;

- maximálisan 10 évre kapható (fenntartási díj ellenében);
- bejelentés után nincs teljes körű vizsgálat a hivatal részéről, csak a tárgyat és a formai követelmények teljesülését nézik. Nincs újdonságkutatás sem, tehát ez egy bejelentői rendszer (nagyon jellemző Franciaországra), ha valaki később vitatja, a bíróság dönt.

A használati mintaoltalom megszerzése olcsóbb, gyorsabb, mint a szabadalmi. Az is lehetséges, hogy valaki mindkettőt kéri, ha gyorsan szeretne valakik ellen fellépni (a használati mintaoltalmat 0,5-1 év alatt megkaphatja szemben a 4-5 évvel). Tehát egyfajta megoldásra többféle oltalom is fennállhat (a jogcímek kumulálhatók). A kumulálási elv általánosan igaz a magyar jogrendben.

46. A formatervezési mintaoltalom

A termékek külső alakját formatervezési mintaoltalom védheti. Ez a képzőművészet világa (pl. autó-karosszéria). Az új ipari formákra kapható ilyen jog: valamely termék vagy csomagolás külső megjelenésének egészére vagy részére (pl. Rolls-Royce hűtőrács).

Kritériumai:

- újnak kell lennie: ha azonos minta még nem nyilvános, tehát van újdonságkövetelmény itt is
- kell egyéni jelleg (nehéz elbírálni): egy tájékozott használóra eltérő összbenyomást tesz

5 év az oltalmi ideje, 5-ször hosszabbítható kérvénnyel és illeték befizetésével, tehát összesen max. 25 évig áll fenn.

Formatervezési mintaoltalom kérhető magyar vagy európai (Alicante). Ez annak a folyamatnak a része, hogy Európának egységes jogrendszere legyen. A formatervezési mintaoltalom megszerzése is a bejelentéssel kezdődik, itt egy vagy több képet is be kell adni. Létezik ennél is nemzetközi egyezmény: nemzetközi formatervezési mintaoltalom (hága egyezmény).

47. A védjegyoltalom

Áru- és szolgáltatásjelzők. Ez már nem az ipar, a műszaki világ, hanem a kereskedelem sajátja. Nem feltétlen köthető művészi tevékenységhez (pl. „Nike” mint szó), de elképzelhető (pl. a védjegyhez tartozó kis grafika, ezt szerzői jogi oltalom is védi).

A védjegy árujelző, megkülönböztető jelző. Feladata, hogy a gazdasági szereplő áruját megkülönböztesse a többi szereplő árujától, hiszen a legtöbb ember szereti azt venni, ami már bevált.

Védjegy lehet:

- szó
- szóösszetétel
- betű, szám, ezek kombinációja
- ábra vagy kép
- sík vagy térbeli alakzat (beleértve az áru alakját, csomagolását)
- színárnyalat, vagy színek kombinációja
- hologram
- dallam, szignál
- az előzőek kombinációi

Nem lehet védjegy:

- illat (mert az európai jog szerint a védjegynek grafikusan ábrázolhatónak kell lennie, hogy lajstromozhassák), de az USA-ban szabad
- hangfölvétel (pl. MGM stúdió oroszánjának üvöltése)

Egy védjegy ellen csak az léphet fel, akinek az érdekeit sérti, de közérdekből bárki. A védjegyoltalom 10 évig tart. Felléphet ellene valaki, ha az oltalmazott nem használta, közkinccsé, vagy megtevesztővé (ritkán) vált. Gyakori az, hogy korábbi jogba ütközik, vagy nem használták.

A védjegy megadásának törvényi feltételei

Abszolút feltételek

Feltétlen kizáró okok: valamilyen közérdekű ok miatt nem lajstromozható:

- az áru megnevezése, tulajdonsága, minősége, stb. (pl. „óra”)
- közszó adott esetben lehet, olyan árura, amit nem ír le (pl. gyógyszer neve lehet „óra”).
- a védjegy utalhat az árura, de nem lehet olyan, amit az életben már használnak (pl. „cipő” vagy cipő rajza sem kaphat oltalmat)
- ha az áru a piacon megszerezte megkülönböztető képességét, akkor levédhető
- ha térbeli az árujelző, és a termék funkcióját szolgálja, akkor nem védjegyezhető (ez azért lehetséges, mert a védjegyoltalom korlátlan ideig hosszabbítható, ezzel gátolná a műszaki fejlődést)
- ha megteveszti a vásárlót, az is kizáró ok (pl. földrajzi név, ha nem igaz a származás)
- közrendbe, közérkölsbe ütköző kifejezések tilosak
- állami felségjelzések, nemzetközi szervezetek nevei tilosak

Relatív feltételek

- nem lehet olyat, amit már más használ, jelen van vele a piacon: tehát nincs verseny a védjegyeztetésben, ha valaki egy névvel befut, arra már szerzői joga van.

48. A szerzői jogi oltalomban részesülő művek fajtái, az oltalom feltétele, a szerzői jog időbeli és területi hatálya

A mű egyéni szellemi tevékenységből fakadó egyedi jellegű alkotás legyen. Ez nem függ mennyiségtől és a minőségtől, esztétikai értékítélettől. A szerzői jog a művet védi, az ötletet nem! Eljárás, elgondolás, működési módszer, matematikai művelet nem tárgya.

A mű oltalma a keletkezési idejétől él a szerző halálától számított 70 évig. Ha több alkotó van, akkor a legtovább élő halálának időpontjától számított 70 év az oltalmi idő.

A szerzői jog védi a tudományos, irodalmi és művészi alkotásokat. A törvény felsorol pontosításokat, de nem csak ezekre terjed ki:

1. szépirodalom, szakirodalom, publicisztika
2. nyilvánosan tartott beszéd
3. számítógépi programalkotás és hozzá tartozó dokumentáció
4. rajzolás, festés, szobrászat, metszet, stb. és azok tervei (képzőművészeti alkotások)
5. fotóművészeti alkotások
6. térképészeti alkotások
7. építészeti alkotások, és azok tervei, épület együttes, városrendezési terv, műszaki létesítmény
8. iparművészeti alkotások és terveik

9. jelmez- és díszlettervek
10. ipari tervező művészeti alkotások
11. adatbázisok, melyek gyűjteményes műnek minősülnek

49. A szoftver és az adatbázisok jogi oltalma

A jogi fejlődés során kialakult, hogy szabadalmat is adnak szoftverekre (pl. eljárást vezérlő programokra, operációs rendszerekre).

Az USA-ban üzleti megoldásokra is adnak szabadalmat, ilyen szempontból ott létezik szoftver-szabadalom. Magyarországon csak akkor adnak, ha szorosan kötődik a program egy műszaki megoldáshoz. Ilyenkor szabadalmi és szerzői jogi oltalom is lesz a szoftveren. A törvény részletesen leírja, milyen dolgok tartoznak a szoftverek szerzői jogának oltalma alá.

Szoftverre vonatkozó szerzői jog – nem sok speciális szabály

- a szoftver csatlakozó felület ötlete nem része
- tartalma nem az oltalom tárgya
- csak a másolás jogbitorlás
- amikor egyik programnyelven írt szoftvert áttesszük egy másik programnyelvre, ugyanúgy kell tekinteni, mint amikor egy irodalmi művet lefordítanak más nyelvre. Az a szerző joga. De ilyenkor a fordítónak is keletkeznek jogai (járadékos szerzői jog)

Adatbázisokhoz is vannak speciális rendelkezések:

Az adatbázis csak akkor van szerzői jogi oltalom alatt, ha elemeinek valami egyedi összerendezése van. Az adatbázis készítőjének vannak rövidebb (15 éves) jogai is.

Jegyzetek

